

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

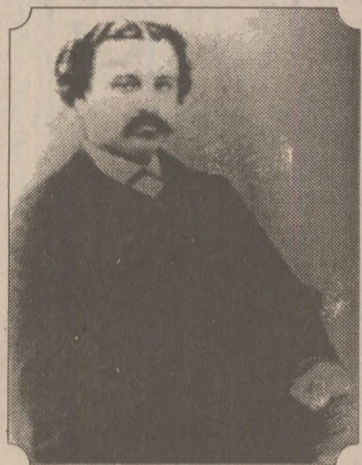
8-14 noiembrie 1995
(Anul XXVIII)

44

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Centenar ALEXANDRU ODOBESCU

(pag. 7, 8-9)

Versuri de
Ileana
Mălăncioiu

(pag. 4)

În amintirea Gabrielei Negreanu

(pag. 11)

Correspondență din Germania de la Pavel Chihaiia

(pag. 15)

IOAN SCURTU

IULIU

MANIU

O carte despre IULIU MANIU

(pag. 10)

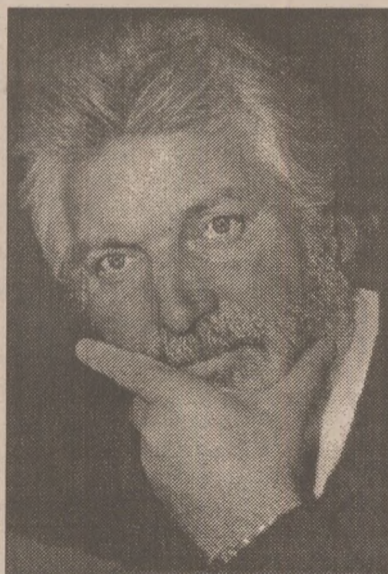
Frînghia
metafizicianului

(pag. 2)

Odobescu

OM ÎNVĂȚAT și posedînd, probabil, cea mai extraordinară bibliotecă de antichități de la noi din secolul trecut, Odobescu (1834-1895) are spiritul fin al unui *gourmet* împătimit de obiecte artistice, descoperite cu strădanie și colecționate cu grijă. Biografia nu ni-l evocă numai pe personajul balzacian, asediat de creditori, asupra căruia atrăgea atenția Călinescu la lectura scrisorilor, dar și pe Des Esseintes, care-și inventează ambianța imediată cu prețul unor mari cheltuieli și deoptrivă cu dorința de a trăi aristocratic, în mijlocul unor lucruri frumoase. *Dandy*-ul revelat de corespondența din tinerețe devine, cu vîrsta, un *homo aestheticus*. Sensibilitatea lui Odobescu este aceea "mediteraneană" pe care Gasset o va defini drept "plăcerea de a pipăi cu pupila pielea lucrurilor". Dar ea triumfă în contemplarea obiectului artistic. Natura însăși îi apare lui Odobescu sub forma tabloului sau a sculpturii. Descriptivismul său constă în prefacerea spontană a peisajului real într-unul zugrăvit cu pensula. Odobescu este ceea ce el însuși a numit într-un rînd, referindu-se la Pausanias, un *perieget*,

un călător adică, geograf și istoric totodată, care înfățișează în opere narrative obiecte de artă și obiceiuri de prin locurile vizitate. Pe lîngă zecile de pagini din corespondență consacrate unor astfel de descrieri, avem memorialele și studiile despre Dresda sau Londra, despre mănăstirile din Argeș și Vâlcea, pline, toate, de bucuria întîlnirii cu o natură transformată în obiect artistic. Coloseumul londonez ori muzeul parizian Grévin reprezintă obiectivarea aproape desăvîrșită a imaginației odobesciene, cu emoția aceea particulară de a trăi în eroarea copiilor, pe care ele i-o oferă, cu plăcerea simulacrelor și a duplicatelor, care dau aparența realului. Paradoxul lui Odobescu este de a nu realiza viața decît în iluzia artei și invers: el este un senzual în percepțiile estetice și un estet în percepția realului, contemplînd-o pe Leda cea pictată de Michelangelo cu neascunsă excitație și preferînd lumii adevărate "palatul încîntat" al artei, cu alte cuvinte, muzeul. (din *Istoria critică a literaturii române*, 1990, vol. 1, p. 276-7).

Interviu cu actorul ILIE GHEORGHE

(pag. 13)

CONTRAFORTde Mircea
Mihăieș

Frînghia metafizicianului

NU E un secret pentru nimeni că independenta noastră presă face, pe rupte, politică. Dacă *Adevărul* a fost, ani de zile, pe față, organul oficial al Puterii, după plecarea lui Darie Novăceanu redacția a încercat să-și joace mai credibil partitura de independent. N-a reușit, din fericire, să-și înșele decât pe cei care voiau să se lase înșelați. *România liberă* a devenit și ea - prea repede, din păcate - o anexă frivolă Alianței Civice și un oficios plin de ranchiună al P.N.T.-C.D. Cît despre obscure, insignifiante cotidiane de buzunar, precum *Dimineața*, *Azi*, *Cronica română* - nici nu merită să vorbim.

Mult mai palpitant e cazul *Evenimentului zilei*. Nu numai pentru că ziarul lui Ion Cristoiu pare a fi, și azi, cel mai popular. Ci și pentru că, după trei ani și ceva de existență, el rămîne la fel de ambiguu în opțiunile sale și la fel de oscilant în situarea față de fenomenele sociale pe care le traversează România. Firește, punctul de rezistență al gazetei rămîne editorialul directorului cotidianului - și tocmai el e punctul nevralgic, sursa multipelor inconsecvențe detectabile în activitatea publicației.

E greu să admiti că Ion Cristoiu nu ar fi un jurnalist de forță. Dacă această meserie n-ar fi existat, probabil că s-ar fi numărat printre inventatorii ei. De regulă, din cele șase editoriale publicate într-o săptămîină, unul sau două sînt de luat în seamă. Ceea ce nu e puțin. În linii mari, poziția sa e aceea a unui gazetar ce se vrîa echidistant, necruțător cu escrocheriile Puterii, dar deloc galant nici cu slăbiciunile Opoziției. O atitudine cu care n-ai cum să nu fii, principial, de acord. Ion Cristoiu s-a aflat, de multe ori, în prim-planul dezvoltărilor privind corupția, necinstea, ticăloșia actualei puteri. Destule din analizele sale privind regimul Iliescu sînt memorabile. Descrierea manevrelor oneroase ale președintelui, surprins aproape zilnic cu ocazia mică, radiografierea malversațiunilor principalilor actanți ai vieții politice sînt gesturi care-i fac editorialistului numărul unu al României cinste.

Din nefericire, lucrurile nu se opresc aici. Aproape sistematic, marile campanii de dezvoltări ale *Evenimentului zilei* sînt rapid urmate de gesturi relativizatoare. De fiecare dată cînd președintele Iliescu, de pildă, s-a aflat într-o situație dificilă - și cînd la acea situație contribuise și ziarul despre care vorbim -, Ion Cristoiu s-a grăbit, îngrijorat, să intervină și să încerce, cu o febrilitate ușor comică, să-l salveze. O simplă răsfoire a colecției ziarului poate furniza nenumărate exemple. Precum un personaj al lui Teodor Mazilu, Ion Cristoiu pare a spune: "*Eu am ridicat problema, eu o bagatelizez!*".

E greu de susținut - și încă mai greu de dovedit - că Ion Cristoiu e un subtil "agent" al actualei puteri. Din nefericire, destule dintre inițiativele sale vin ca o mînușă intențînd cele mai aberante ale regimului Iliescu. Specializat în tulburarea apelor, Ion Cristoiu pare a fi la fel de priceput în *limpezirea* lor. O operație tot atît de spectaculoasă ca și aceea a *albirii* banilor în tranzacțiile mafioate. Nu e exclusiv ca, sedus de morbul literaturii cum îl știm, Ion Cristoiu să fie atît de fascinat de personajele sale încît atunci cînd ele sînt cu un picior în prăpastie, să încerce, cu disperare, să le readucă

în prim-planul epicului debordant ce se desfășoară, ca de la sine, sub ochii scriitorului.

Fără îndoială, Ion Iliescu e un personaj *gras* pentru orice analist politic - darmită pentru unul care se vrea mort-copt, și prozator important. Din acest punct de vedere, aproape că l-am înțeles. E clar că, odată cu dispariția lui Ion Iliescu din viața publică românească, rolul multor comentatori politici actuali va înceta. (Mă număr printre aceștia și nu am aspirație mai presantă decît de a-l vedea pe dl. Iliescu trimis la pensie - are, de altfel, și vîrsta -, iar pe mine întors la literatură!). Dar e de-a dreptul suspectă echilibristica prin care *Evenimentul zilei* știe să relativizeze, prin inspirația de *fictionar* a directorului, ceea ce susține, alb pe negru, în celelalte pagini.

Un punct de maximă virulență al acestei tehnici devenite aproape curente l-am descoperit în ediția din 27 octombrie 1995. Sub genericul incitant *Pentru devadimizarea vieții politice*, ziarul părea să continue campania împotriva aberațiilor președintelui P.R.M. Foarte bine, mi-am spus, iată că Ion Cristoiu a decis să extindă aria demascării complicilor lui Vadim. Mă așteptam să descopăr niște documente revelatoare privind-l pe Păunescu, cel devenit, din maestru, discipol al lui Vadim Tudor. Sau o colecție din panseurile extremist-imbeciloide ale lui Gheorghe Dumitrașcu. Sau un "concentrat" din gîndirea lui Funar. Sau extrase din rîpăiala naționalist-caritasiană a lui Gavra. Nimic din toate acestea. În schimb, șub un *chapeau* ritos, citim cîteva extrase din cuvîntarea la o conferință de presă a lui Dinu Patriciu. Incredibil, dar adevărat!

Inițial, m-am speriat că liderul penelist o fi căzut, peste noapte, în dambă vadimiotă și proferează, Doamne ferește, cine știe ce aberații extremist-naționaliste. Nici vorbă de așa ceva. Pe lîngă faptul că propozițiile citate de *Evenimentul zilei* sînt de o perfectă civilitate a limbajului, ideile susținute de Dinu Patriciu sînt simple recapitulări a ceea ce presa - inclusiv ziarul d-lui Cristoiu - și opinia publică susțin de șase ani de zile: că regimul Iliescu a dus țara la ruină. Unde e amprenta vadimiană în astfel de considerente? Mai grav e că articolul cu pricina e o îngrijorătoare invitație la cenzură și auto-cenzură: de acum înainte, oricine are vreo obiecție la politica dezastruoasă a lui Ion Iliescu se poate vedea pus alături de sconsul național Vadim Tudor. Articolul stabilește o periculoasă echivalență între campaniile descreierate ale lui Vadim, cu incitări la răsturnarea ordinii de stat, cu amenințările cu moartea, cu injuriile grobiene la adresa a tot ceea ce e valoare în țara asta și exprimarea normală a unei poziții politice.

Îi va fi greu lui Ion Cristoiu să susțină că prin gestul publicației sale nu a întins discret o coardă de salvare unuia dintre cei mai mari netrebnici care s-au ivit vreodată în această țară. Ca să nu mai spunem că toate aceste reveniri și nuanțări - mult prea frecvente și mult prea bătătoare la ochi - reduc la zero duminica ceea ce ziarul părea să edifice cu trudă în restul zilelor lucrătoare. Ori va fi fiind dl. Cristoiu un fel de Meșter Manole și n-am reușit noi încă să-i detectăm metafizica?!

POST-RESTANTde Constanța
Buzea

CITITORUL va înțelege exact, sper, de ce am considerat că merită să vadă lumina tiparului acest mic text lipsit total de *calități*. O tristețe imperantă se instalează după lectură. Și ce ar trebui să le spună, calm și imperterbabil redactorul, zecilor și sutelor de *autori* care își expediază prin poșta producțiile inconștient agramate? Fără să vrei să acuzi și fără să vrei să jignești pe nimeni, furia ta zadarnică, compasiunea ta neputincioasă, mai ales gîndul că la capătul firului este un om viu care așteaptă un semn, toate acestea îți încarcă sufletul și conștiința de tensiuni disproporționate. Iată de ce pun, de data aceasta, la dispoziția dv., cazul, spre soluționare. O fac cu sentimentul că prezint de fapt un *document*, care nu o acuză, Doamne ferește, pe autoarea textului, ci face dovada unei vinovății complexe, generale, îndelungate, a unei stări de lucruri îngrijorătoare și care ne privește pe noi toți. Iată textul cu pricina: *O zi timpurie de toamnă. În clădirea vechi a Băncii, ce nu ascunde mai puține taine decât cărțile din bibliotecă, martoră a atîtor timpuri și generații, stăteam pe geamul deschis pt a intra aerul proaspăt și lumina palidă, parcă poleită a soarelui. Cei trei își făceau sau chiar aveau de lucru la calculatoare. Eu, tolănită pe un scaun, cu picioarele sprijinite de pervazul ferestrei, citeam absorbită niște articole dintr-un ziar literar. Și, deodată, mi s-a făcut o poftă nebună de a fuma. Oh, țigările... Acest viciu timpuriu de care încerc mereu să scap, însă fără șanse de partea mea! Ce mai, aici e vorba de ambiție dar mai bine: "s-o lăsăm baltă". Deci, mi-am întrerupt lectura, și mi-am aprins cu gesturi leneșe o țigară! M-am aplecat deasupra străzii, privind cu un ochi clădirea de peste drum, nu de mult timp renovată. Oamenii treceau grăbiți sau gînditori pe stradă. Mi-a trecut prin minte să încerc a le citi un mic fragment din cartea vieții sau personalității, (sic!), doar privindu-i cum trec, dedesubt de mine, asemenea furnicilor. Tocmai ierea o femeie cam de 50 de ani, probabil lucra într-o casă de copii, cu două sacoșe pe care le ducea cu ușurință. Era corporentă, se vedea că e obișnuită cu greutate. Apoi, trecu un om nepăsător cu hainele mototolite, poate dormind prin gări, prin parcuri probabil obișnuit cu băutura, dar de unul singur. Părea că emană întreaga s-a (sic!) ființă o tristețe și o singurătate aparte. Apoi, un copil de vreo trei ani; ieși fugind din policlinica de vizavi, ștergînd parcă cu buretele care de fapt era simbolul bucuriei lui de a trăi, toate regretele pe care le stărnise cel văzut cu câteva clipe mai înainte. Alergă până la colț, apoi se întoarse și își găsise cu ce să se joace: cu lanțul de la încuietorea unei biciclete. Părea un copil al străzii însă nu prea, deoarece era prea grăsuț pentru vîrsta sa și era îmbrăcat cu o pereche de blugi ce abea stăteau pe el și o cămașă albă, care mai degrabă amintea de culoarea cerului plumburiu, deschisă la gât. După un timp apărură un tip bine îmbrăcat și bine clădit însă era țigan. Îl săltă pe micuț sus pe umăr, apoi cînd intră în clădire se împotigni de prag. Mai trecu o tînără de vreo 20-21 ani, bine îmbrăcată însă își dădea seama că e de la țară, probabil studentă cu note de 9 și 10 ce învăța bine tot timpul pt o amărâtă de bursă, ce poate nu-i ajunge nici măcar să-și plătească chiria. Pe ușa policlinicii, își făcu apariția o doamnă în vîrstă, respectabilă ce descuie bicicleta. Nici nu bănuia ce făptură drăgălașă pusese mîna în joacă, pe bicicleta dînsiei. Nu trecu mult, și pe stradă trecu o tînără trecută de prima, poate chiar și de a doua tinerețe, ce arăta însă foarte bine. Tunsă scurt, și vobșită, într-un costum până aproape de genunchi. Probabil era căsătorită și avea un copil ce tocmai începuse școala. Prefera să citească în timpul liber Sanda Brown sau să-și bîrfească superiorii la o cană de cafea și o țigară cu prietena. Mai mult ca sigur că lucra într-o bangă, agenție și era economișă. Au mai trecut și alții, dar nu-i mai pomenim. M-am retras obosită, de pe geam, lăsînd oamenii în pace, fiecare cu viața și cu tainele ei... (Floris Agohana, Lugoj).*

Editată de

România literară

- Fundația "România literară" director general Nicolae Manolescu;
- cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanța Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Firescu, Mihai Grecu (secretari de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Alexandra Voicu (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administratia: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (correspondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat).

Correspondenți: Mircea Iorgulescu (Paris), Gabriela Melinescu (Stockholm).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu, Mihai Grecu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro

Politica de povestit

DIN evoluția vieții politice a ultimilor ani (ai democrației "postrevoluționare") - de readaptare sau reevaluare a îndeletnicirilor politice - s-a putut (și se mai poate) observa că politicienii acced mai ușor la exercițiul discursului decât la cel al acțiunii politice. Și aici, în spațiul discursului (ce se vrea identificat ca expresie a unei voințe productive) se întâmplă una dintre cele mai curioase și mai seducătoare confruntări dintre politicieni și scriitori. De la promisiunea electorală, trecând prin tot felul de asocieri sau disocieri partinice, la explicația revanșardă sau consolatoare a căderii de la putere, discursul politic se întinde ca o pânză de păianjen peste întreaga realitate. De la căutarea unor cuvinte și sintagme "mobilizatoare" sau utilizarea sloganelor, la activarea instituției promisiunii, toate ilustrate prin declarații, programe, interviuri, dezbatere, "propagandă" tipărită, vorbită sau tele-vizualizată, discursul politic luând forme dintre cele mai diverse și întrecându-se în conținuturi dintre cele mai neașteptate - premerge, suplinește sau măcar întregeste acțiunea politică.

Desigur, există mai întâi o realitate de recuperat. O mulțime de întâmplări, ce nu au putut fi "povestite" pe vremea dictaturii, își cer acum dreptul la o existență scriptică sau orală. Politicienii se folosesc de aceste propuneri pentru a-și spori sau consolida credibilitatea. Ei vorbesc despre trecutul lor disident, despre anticomunismul lor "funciar", și cu cât discursul lor câștigă mai multe adjective "literare", cu atât acesta devine mai captivant. Și ei doresc să captiveze. Captivând, ei aruncă o plasă ceoasă peste lucrurile ce nu doresc să fie cunoscute și îl determină pe cel captivat să piardă controlul asupra unor asemenea lucruri. Povestesc despre o mulțime de lucruri incredibile și cu cât acestea sînt mai de necruzit cu atât mai mult este excitată receptarea. Miza este de a aduce dovezi despre un trecut ireproșabil, mai îndepărtat sau mai apropiat, dar și de a înzestra cuvintele cu o putere magică, putere care, dincolo de încărcătura semantică, să atingă și să afecteze inima ascultătorului /privitorului/ cititorului. Dacă am face o revalorificare a unor sintagme estetice, ar trebui să spunem că "realismul magic" aparține unui asemenea tip de discurs, ce ascunde continuu realitatea într-o aură confuză, ceoasă, incifrînd-o și făcînd-o tot mai indescifrabilă, mai incoerentă și mai inaccesibilă. Adică, de obicei, se pornește de la câteva elemente reale sau pretins reale și se țes pe canavaua "textualității" lor istorii ce câștigă un înalt grad de suficiență și care trimit marea spre un interior ce se închide în sine tot mai mult. Venind dinspre un trecut de multe ori inventat sau ale cărui disjunții au fost cel puțin eludate, rupt de un suport politic propriu-zis și încercînd să câștige aspecte cât mai șocante și mai captivante, un asemenea discurs dobîndește mai întâi o funcție literară și numai după aceea (și conținînd deja pe câștigurile lui literare) și o funcție politică.

Apoi, apare, și în cazul politicienilor, manifestarea unei boli caracteristice cititorilor - sublimă în cazul actului lecturii, al receptării discursului literar - și anume aceea a aspirației și plăcerii de "a trăi literar". Politicienii doresc și ei să-și vadă/ știe viața transferată în plan literar și de multe ori se produc (politic) într-o asemenea cunoștință de cauză, mizînd și pe faptul că actul literar cu amprentă personală va fi în măsură să dea actului politic sensul dorit de ei. Și, deci, un asemenea sens nu va putea fi atins decât apelînd și la câteva "trucuri" ale discursului în a cărui albie își livrează faptele. Presați de istorie, scoși din matca unor privilegii sau a unor îndeletniciri dubioase, mulți "politicieni" își găsesc salvarea (sau consolarea) în convențiile unui discurs cu falsă iluzie a unor fapte reale, cînd textul literar/ publicistic are un mai mare impact asupra receptorului decât fapta ("politică") inițială sau inițiată. Ba, mai mult, pot fi depistate cărți ("postrevoluționare") scrise de politicieni, în care este descrisă o viață politică ce pare a fi trăită doar ca pretext pe baza căruia să fie dezvoltat un text cu valențe de lectură, al cărui personaj principal este însuși politicianul-autor. Desigur, situația merită o tratare separată, căci e vorba aici de o slăbiciune a literaturii, a unei literaturi ce își iese din minți, cînd aceasta își trădează natura și condiția; însă și o asemenea slăbiciune este repede speculată de politicieni în favoarea lor.

Chemați insistent - prin natura profesiei - să se manifeste continuu, politicienii aleg mai degrabă formele ce le sînt mai la îndemînă. Neavînd o fundamentală experiență a practicii politice propriu-zise, ei pun în operă ceea ce pot manipula cu o anumită îndemînare. Și cel mai ușor le este să se exerseze în vorbire. Vorbesc (de multe ori în "discursuri" transcrise) despre ceea ce au făcut, despre ceea ce fac (sau ar trebui să facă) sau despre ceea ce vor face. Le vine mai ușor să se explice cu vorbe, decât cu fapte. Ei produc (încă) multă literatură orală; sau o provoacă. Dar cum nu au aptitudini (literare) necesare și nici nu dețin o poetică adecvată, nici produsul lor (literar) nu este de o calitate satisfăcătoare. Și unde nu-i literatură, nu-s nici fapte pe măsură. O asemenea "literatură", a politicienilor, este una destinată consumului imediat (nu degeaba e găzduită de formele trecătoare ale mass-media), alienată, tot atât de periculoasă, sau poate chiar mai nocivă, decât un oarecare act politic eronat. O astfel de literatură ("politică") nu face decât să demonetizeze concomitent atât realitatea (care ar trebui provocată și organizată prin demers politic), cât și demersul politic ca atare. Fără experiență și fără școală politică, fără un program coerent, care să dea sens și gir existenței unui popor, cei mai mulți dintre politicieni nu știu sau nu pot să acționeze (politic) și atunci povestesc. Această "vorbărie" servește unor mișcări lente, hrănește ocolșuri și multe meandre în atingerea unui țel, ascunzînd un fundament incert.

ÎN același timp, într-o altă ordine a faptelor, deși iubește metaforele și alegoria, scriitorul este mult mai direct și mai "descoperit" decât politicianul în demersurile sale, chiar și în cele politice. Scriitorul se revendică de la un logos, ce, prin natura-i consecventă, dezamorsează continuu încărcătura falsă a oricărui tip de discurs, deci și a celui politic. Scriitorul nu are nevoie de o legitimare (și o epuizare) politică pentru recuperarea realității (sau a trecutului), atîta vreme cît aceasta o poate realiza printr-un demers scriitoricesc, printr-o utilizare firească a aptitudinilor valorificate prin actul literar propriu, fără părăsirea propriei condiții. El nu trebuie să aleagă o cale politică pentru a satisface o propensiune literară. Iar dacă e vorba totuși să capteze printr-un discurs politic cu anumite valențe literare, atunci el este sigur că atributul captivării îi este specific și firesc.

Se poate întâmpla ca și un scriitor să încerce să exercite o funcție politică, pentru ca apoi o astfel de experiență să fie transferată în paginile unei cărți. Dar, dacă nu e vorba de un scriitor oarecare, convențional, scriitorul interesat de politică tentează o asemenea experiență și pentru a atinge surse fundamentale ale existenței. Nu poate fi indetificat aici un capriciu trăit cu lejeritate. În cazul politicianului, încercarea de dezvăluire a teritoriului propriu va fi sancționată ca inconfortabilă, poate iritantă, ca trădare a unor interese de grup sau mai largi, poate să satisfacă o anumită și banală curiozitate. Însă, dacă el, politicianul, ambiționînd să satisfacă apetitul de lectură, de divertisment și de curiozitate al foștilor alegători și, implicit, să-i transforme pe aceștia în cititori (o tendință total incongruentă cu politica, contrară intereselor acesteia), scriitorul, dimpotrivă, ținînd legătura cu cititorii (cu care este în directă și strînsă relație), tinde să-i transforme pe aceștia în "alegători", în oameni de atitudine politică, invitîndu-i la un transfer din domeniul literar în cel politic, public - fapt pe care - dacă literatura l-ar putea socoti o frustrare, o pierdere - politica l-ar putea defini pe bună dreptate drept un câștig.

Într-o situație de criză mai ales, cînd acțiunile eficiente se lasă mai greu detectate, dacă e ceva de spus, atunci scriitorul - intrat în politică - va ști să spună *mai mult* decât politicianul. Aflat în preajma scriitorului, politicianul își dă seama că "de povestit"-ul îi poate fi exersat de un povestitor mai bun decât el, situație ce îl împinge dinspre discurs spre acțiune, spre o acțiune pe care nu este în stare să o conceapă și să o pună în operă. În acest caz el reacționează. A reacționa e mai ușor și mai simplu decât a acționa. Reacționează împotriva scriitorului, cu mijloace și metode diverse. Tensionează o relație, pe care o extinde la o realitate tot mai largă. Deviază această realitate de la mersul ei firesc. Îi pune în față o altă oglindă, care modifică imaginile.

Olimpiu Nușfelean

Ocean

Coroana imperială

PRIETENUL meu Z., altcum un om serios, tată de copii, titrat, cu armata făcută, mă terorizează povestindu-mi de o întâmplare din Republica Germană de la Weimar, dar care, spune el, s-ar fi putut petrece și în alte țări, în alte timpuri.

Herr Professor X., celebrul savant, cu mici pete pe vestă, a suferit puțin timp de un sentiment de vină, aducîndu-și aminte de anumite fapte, poziții, dorințe din trecutul său nu prea depărtat și, după studii intense în laboratorul dr. Mabuse, a găsit o metodă radicală de a-și adormi memoria: seara își deșuruba capul și-l pune să se odihnească pe noptieră. A doua zi, relaxat, se scula sprinten, își făcea toaleta, își pune impozantul cap la loc și trecea la corvoada lucrului de fiecare zi. Dacă domnul Liiceanu ar fi fost neamț în acea perioadă și ar fi adresat apelul de temperanță lichelelor, n-ar fi avut nici o șansă de a atinge urechile profesorelor.

Dar povestea continuă... O soață iubitoare îi pune seară de seară cîte o mică "bucurie" pe noptieră; dacă s-ar scula noaptea și ar pofti să-și îndul-

cească gura: o bomboană, un pahar de lapte, fursecuri, sucuri, apă minerală. Într-o dimineață, profesorul s-a sculat și - fie că a fost distrat, fie, poate, încă nu destul de treaz - a înșurubat în locul capului depus în ajun, un borcan cu chiselită din cele mai gustoase fructe ale grădinii. A remarcat confuzia cînd a intrat în sala de baie să-și tușineze barba sprintară. Grăbit cum era, a plecat așa, simțind chiar o plăcută ușurare: muștrările de conștiință, pocăința, micuțele regrete rămăseseră bine închise în tigva de pe noptieră. Fiind vremea schimbăcioasă și preparatul culinar cu dragoste și belșug de dulce alcătuit, iată că s-a zaharisit. Deși în floarea vîrstei, profesorul a devenit un bunic blînd, sfătos, plăcut fecioarelor și mai dihai femeilor coapte, un fel de Moș Crăciun de pus la rană. Dar legile chimiei sînt fără greș. Chiselita a prins a se oțeti concomitent cu firea purtătorului ei care, din ce în ce mai aprig, s-a pus a da porunci și a împărți posturi și datorii. Ajuns rector, nu s-a mulțumit doar cu talarul în fir de aur și a intrat în politică. N-a trecut anul, că și-a adunat ciracii și a

declarat că nu va avea liniște pînă nu va vedea strălucind pe recipientul suplinitor coroana imperială. Unii dintre poporeni s-au răzvrătit. Chiar așa? Kaiser? Degrabă corul vestalelor i-a osîndit cu surghiun. Alții au bătut din palme ca să facă larmă. Nu știai dacă aprobau sau se prefăceau numai. Cei mai bucușori, însă, au fost dușmanii. Căpeteniile acestora rînjeau după perdele: "Lasă-i să creadă. O să-i crească coroana pe capac, cînd o prinde broasca pâr." Au fost cîțiva care l-au sfătuit: "Du-te, omule, și ia-ți scăfîrlia ta cea adevărată, nu umbla cu sticle sclipitoare care mint." - "De ce nu? Așa mi-e chemarea." În borcan se vîntura acum un nour de pulbere, semn că profesorul gîndea. L-am întrebat pe prietenul meu: "Să presupunem că povestea ta e adevărată, de ce mi-o spui tocmai mie? Ce am eu de-a face cu Weimarul dumitale?" - "Ți-o spun ca să o spui mai departe." Uite, o spun, dar cine o mai ascultă?

Paul Miron

Ileana MĂLĂNCIOIU

E vremea închisă și rece

E vremea închisă și rece
Un suflet de mort stă de pază
La colțul odăii în care
De mult n-a pătruns nici o rază

De soare și nici de noroc.
E singur și urlă ca lupul
În vreme ce eu îl îndemn
Să-nceapă să-și caute trupul

De care a fost despărțit.
Priveliștea sfintelor moaște
Îi pare aceeași și plînge
Că nu-l va putea recunoaște.

Trup drag, aruncat într-o lume
Din care neantul mănîncă,
Mai speră cît sufletu-acesta
Cu spaimă te caută încă.

Cina

Nu mai aveam nici o picătură de sînge,
Eram rece și albă, eram
Așezată ca pentru cină
Pe masa la care-așteptam.

Sufletul îmi aburea încă
Ochii mari și adînci,
Îngropat în luminile lor
Ai început să mănînci

Marmura acelei statui
Cu vene foarte subțiri
Pe care apăreau din cînd în cînd
Reflexe de trandafiri.

Stăteam de bună voie așa
Încrăcită-n ochii tăi de var
Întorși cu totul către tine însuți
Și mă uitam cum dispar.

O mică scăpare

Murisem și îmi omorîsem astfel
Moartea care mă ținuse în viață,
O mică scăpare și totul alunecase
Ca pentru totdeauna în ceață

Cînd, nu știu cum, o altă mișcare
I-a înviat, întîi pe ea
Și pe urmă pe toți morții mei
Pe care parcă îi supraveghea

Cu și mai mare atenție
Decît înainte vreme.
Totul părea de la sine-nțeleș
Dar mă temeam că-ncepe să mă cheme

Înapoi, de acolo de unde stăteam
Așezată sub trandafirul ce înflorește
Și răspîndea mirosul lui frumos
Care părea că vine de la ea.

Din nou tentația

Din nou tentația, același soarece fumuriu
Rozînd grîșorul în podul în care
Din cînd în cînd se aude Diavolul
Miorlăind ca o pisică puțin mai mare

Decît celelalte pisici; din nou trupul firav
Găsit uscat pe scîndura asta veche,

Roasă de carii, unde îmi apare
Rămas definitiv într-o ureche

Și uitîndu-se țîntă la mine
De pe muntele lui de tăcere
Pe care parcă l-a urcat știind
Că mai mult nu i se poate cere.

Rufele morților

În zori am văzut întinse pe culme
Rufele morților neputrezite încă,
Spălate de carnea pe care au stat
În apa cea mai limpede și mai adîncă.

Mă uitam la o cămașă decolorată,
E cămașa tatălui tău, îmi spunea
Pasărea albastră a cerului
Care tocmai se așezase pe ea.

Am împins cu mîna mea sburătoarea
Pe ulucile vechiului gard
Să nu i se aprindă aripele
De la aceste lucruri care ard

În lumina la care au fost scoase
Dinadins de o mîină divină
Și întinse înainte de a se face ziuă
La noi în grădină.

Să fugim înapoi

Umbra mea neagră s-a desprins de mine,
Umblă prin noapte fără încetare
Ca și cum din pămîntul pe care trece
O poartă un mort în spinare.

Cine umblă pe dedesubt am strigat
Cu glasul tot mai stîns și mai supus,
Nu sînt eu mortul acela, a spus cineva,
Nu sînt eu mortul acela mi-ai spus

Tu însuși, stînd chircit ca o umbră
Pe care o altă umbră o duce
Fără să vrea din nou la suprafață
Și o înalță pe cruce.

Să fugim înapoi, umbra mea,
Acum ai putea să plutești peste ape
Cu trupul meu lunecos ca un pește
Care încearcă să-ți scape.

Erai mort de foarte mult timp

Erai mort de foarte mult timp
Cînd Fiul Său îmi mijlocise mie
Miracolul de-a mă apropia
Și a vedea în tine o ființă vie.

Scoală-te, Lazăre, mă rugam
Cu dragoste și cu credință
Crezînd că dacă încă mă auzai
Totul era cu putință.

Tu aveai însă pe chipul rece
Care zîmbea neîncetat
Ceva din lumea aceea-mpietrită
Și din groapa cenușie în care ai stat.

Nu îți este îngăduit ție
Te-am auzit și-nțelegeam cu greu
Că învierea avusese loc
Dar miracolul fusese numai al meu.

CERSETORUL DE CAFEA

de Emil
Brumar

Cinci săptămîni în bulion

Îngrămădirea cărților în teancuri halan-
dala, pe masă, pe scaune, pe podele, printre
vrafuri de rochii, în vase foarte largi, de
servit prăjituri, sub pat, fotolii, peste cești
zdravene de teracotă, cu zațul vechilor cafele
uscat, crăpat premonitoriu, pe pervazul interi-
or al geamurilor (crescînd sau scăzînd lumi-
na); răspîndirea lor pretutindeni, într-o dulce,
atentă nepăsare și o ușor tragică neputință de
a stabili (dar s-ar ajunge cu adevărat la o
ordine?) un loc definitiv fiecărui volum;
aruncarea nervoasă a unui op ce trebuie apoi
căutat pe brînci, cu lumînarea, de-a surda,
luni întregite-n nervişori (fiindcă și cărțile-s
sensibile, se supără, vorba lui *Nicolae
Manolescu*, fluidă, exactă, șarmantă, *au
suflet*, nu suportă antipatia, sînt perfide,
răzbunătoare, au viclenii, te determină să
suferi, să oftezi pe-nfundate, cu gîndul la *ele*;
răvășirea febrilă a desigurilor livrești, înfier-
bîntat de dorința suavă de-a lua în brațe, să
zicem, pe Anna, pe Odette, pe Lolita; în
sfîrșit, multe, prea mulse, imposibil de enu-
merat motive, duc la întîlniri delicioase,
riscante, apropieri de coperti pe care îți
scaperi, ca un chibrit înfosforat din belșug,
fără să fi bănuț înaintea cu o secundă ce vei
păți, mințile! Căci iată ce surpriză îți procură
La Bruyère în nacela translucidă a acestui
text păstos: *Bérylle tombe en syncope à la
vue d'un chat, et moi à la vue d'un livre.*

Treceam pe lîngă tine

Treceam pe lîngă tine fără să ne vorbim,
Tremuram, mă pierdeam, nu știam să mă
port,
Credeam că eram moartă dar mă gîndeam
Că un mort nu poate să treacă pe lîngă alt
mort.

Sînt vie, îmi spuneam, altfel cum străbat eu
Plină de-nchrîncenare infernu-n care el
Bate pasul pe loc de atîta amar de vreme,
Altfel cum am jertfit acest miel,

Cum am luat pielea de pe el și cum îl
mănînc,
Tocmai acum cînd Mielul, tocmai acum cînd
Domnul,
Tocmai acum cînd visul morții noastre
Care încă îmi tulbură somnul

Mi l-a adus în față la fel ca altădată
Și nu știu ce să fac și nu știu să mă port
Și trecem unul pe lîngă altul uitînd
Că un mort nu poate să treacă pe lîngă alt
mort.

Rugă

Tu, iubiture, îi șopteam dezbrăcîndu-l încet
De toate celelalte atribute ale lui
Și lăsîndu-l astfel gol pușcă
Prins pe crucea sa doar în ultimul cui;

Tu, iubiture, repetam înfricoșată
Lasă-mă să-ți șterg picioarele cu părul meu
Și să-ți spun ce se mai întîmplă pe lumea
asta

Și să-ți spun cît îmi este mie de greu

Sub cerul negru-n care nu-ntrezăresc nimic,
Tu, iubiture, mă rugam dezbrăcîndu-l încet
Și de puțina carne ce mai era
Rămasă pe lungul schelet

Cu vertebrele ca niște mătânii pe care
Începusem să i le număr de jos în sus:
Tu, iubiture, îi șopteam, încercînd să smulg
Cuiul în care încă mai atîrna supus.

Mircea Mihăieș, *Cărțile crude. Jurnalul intim și sinuciderea*, Ed. Amarcord, Timișoara, 1995, 268 p., 4400 lei.

A ÎMPIEDICAT vreodată jurnalul pe cineva să se sinucidă? Sînt jurnale care închid frica de moarte și jurnale care se deschid către moarte într-o obsesivă chemare: Virginia Woolf, Katherine Mansfield, Franz Kafka și Amiel, Stendhal, Pavese. Jurnalul omului căzut Pierre Drieu la Rochelle, care știe că se va sinucide și jurnalul femeii vulnerabil de îndrăznețe, care nu știe că-și va lua viața, Sylvia Plath. Acestea sînt "cărțile crude".

Jurnalele "intime" la care avem acces sînt variantele imperfecte, extrem de diferite ale unui model original, inexistent. Există însă o serie de încercări de a construi acel model generic, de a sistematiza concretizările sale dinamice și alunecoase. În această serie se înscrie studiul lui Mircea Mihăieș, *Cărțile crude. Jurnalul intim și sinuciderea*. De fapt raportul jurnalului cu moartea diaristului (sau jurnalul de criză, cum l-a numit Mihai Zamfir) este secundar în cartea lui Mircea Mihăieș. Ambiția sa e mult mai mare, dacă nu chiar utopică: aceea de a circumscrie, de a înțelege și de a explica "marea aventură confesivă" din care face parte și jurnalul. Cu excepția a două capitole aplicative (al căror loc ar fi fost mai degrabă într-o anexă, întrucît strică omogenitatea preponderent teoretică a studiului) în *Cărțile crude* se face o adevărată ecografie a ego-grafiei (cum foarte inspirat a numit autorul notația egotistă). Se pătrunde dincolo de suprafața notației zilnice, se recunosc și se interpretează - nu fără o marjă de eroare de la început stabilită - zilele (noaptele) scrise și cele albe.

Interesant este că, în demersul

hermeneutic al lui Mircea Mihăieș jurnalele diversilor diarști nu sînt punctul de plecare, ci proba ultimă, "verificarea rezultatului". Aflat în largul său în teoria literaturii și cu o gândire aproape matematică (oricum știind drumul de la ipoteză la concluzie), Mircea Mihăieș își elaborează modelul făcînd critica lucrărilor despre jurnal. Informația este la zi, iar bibliografia conține în majoritate cărți netraduse la noi. Dar, cu excepția capitolelor dedicate lui Pierre Drieu la Rochelle și Sylviei Plath - comentarii comprehensive și rafinate pe care Mihăieș le lasă "en queue de poisson" - exemplificările din jurnalele propriuzise sînt palide, dacă nu chiar neglijate. Or, invazia de jurnale care a început odată cu secolul al XIX-lea îi oferea autorului argumente pentru mai toate afirmațiile sale. Pentru a compensa totuși abstracția unui discurs "asupra metodei", autorul are la îndemîna cîteva "cîrje": fragmentarea prin subtitluri introduse frecvent în text, care funcționează ca niște marcaje pe drumul cititorului și "formulările memorabile" (cum le numește Nicolae Manolescu într-o scurtă prezentare). Subtitlurile vorbesc limpede: *Complexul lui Faust*, *Sinucideri "soft"*, *sinucideri "hard"*, *Desenul din covor*, *Portretul "à contre coeur"* etc. Sau explicații în care tropul prinde concis ideea care, în lipsa lui, ar fi necesitat lungi fraze aride: "Atît Pavese, cît și Sylvia Plath [...] trăiesc cu blestemul morții la modul cît se poate de direct: așa cum își poartă și își acceptă celelalte caracteristici fizice" (33). "Nimeni nu se sinucide pentru că ține jurnal intim, ci scrie ca și cum ar călători cu un vehicul al disperării" (35). "Prins ca într-o capcană [Drieu] e, tehnic vorbind, *doublement foutu*" (89). "Ca într-o cutie cu fund dublu, tensiunea acumulată a zilei își creează un spațiu al refugiului..." (117).

Modelul scrisului de zi-cu-zi se bazează, după cum stabilește studiul lui Mircea Mihăieș, pe o serie de raporturi: jurnal/ intimitate (deși tendința este de a suprapune termenii), intimitate/ moarte, consemnare/ sinceritate, realitate/ fidelitate a rememorării, timp/ spațiu/ jurnal, autor/ subconștient/ subiectivitate. Descoperirile

"Colocvii tomitane"

ÎN ZILELE de 8 și 9 decembrie a.c., revista *TOMIS*, Biblioteca județeană Constanța, în colaborare cu *Uniunea Scriitorilor* din România și cu sprijinul Comisiei pentru Cultură a Municipiului Constanța, organizează la Constanța o amplă manifestare sub genericul "Colocvii tomitane". Vor avea loc cu acest prilej dezbateri axate în principal pe evaluarea critică a debutului editorial național (poezie, proză, eseu, reportaj) în contextul fenomenului literar românesc contemporan. În cadrul acestei manifestări un juriu desemnat de *Uniunea Scriitorilor* și revista *TOMIS* va delibera asupra celor mai reprezentative debuturi editoriale din acest an și deopotrivă asupra celor mai valoroase creații ale autorilor deja consacrați pe plan național acordînd premii și mențiuni. Va fi organizat, totodată, salonul literar al cărții de debut. Juriul desemnat să aprecieze cota valorică a debutului editorial va acorda distincții pentru cele mai realizate ediții sub raportul prezentării artistice precum și pentru editurile care au încurajat debuturile.

Vor participa la colocviile sus-menționate critici literari, editori, librari, redactori șefi de publicații culturale, reprezentanți de decizie ai unor instituții ale căror responsabilități incumbă sănătatea culturii scrise.

Cei care scriu jurnale

- O ecografie a ego-grafiei
- Marea aventură confesivă
- Sinucideri soft și sinucideri hard
- La ce uită să se gîndească diarștii
- A trăi (în) viața altuia
- O întrebare și o mărturisire în P.S.

lui Mircea Mihăieș sînt remarcabile. Din păcate autorul nu-și ia întotdeauna zăbava să le dezvolte; unele dintre ele, cum ar fi cele despre intimul care e mereu "în altă parte" (122), despre "deformări" (134) ori despre minciunoasa convenție a secretului se cereau adîncite. Iar o afirmație de tipul "Nu se cunosc jurnale în versuri" (16) e cel puțin hazardată, întrucît (și am consemnat chiar la această rubrică) literatura română a exilului conține un asemenea jurnal: este vorba de catrenele lui Ștefan Baciu (publicate anul trecut la Editura Aldus) scrise zilnic, pînă în preajma morții. Ar fi fost extrem de interesantă o comparație între posibilitățile unui jurnal liric și ale jurnalelor în proză.

În ciuda unor asemenea "pierderi", remarcile lui Mircea Mihăieș despre jurnal sînt majoritatea incitante și neglijate în genere de comentatori, ca să nu mai vorbim de autorii de jurnal înșiși. Se gîndește oare cel care-și scrie viața zi după zi că rîndurile sale laborioase, prin care el se răfuește cu lumea, prin care răspunde nedreptăților ei, agresivității ei, indiferenței ei sînt, cu toate eforturile lui de obiectivitate, "fiecun involuntare" (153)? Că transcrierea "zilelor" poate fi ușor considerată drept "lipsă de umor" sau "respect aproape mistic față de propria biografie" (5)? Că scrie într-un "gen funerar" (13)? Că este cronicarul unei

"istorii secrete" (17) din dorința subconștientă de a călca secretul? Și că jurnalul său este o "canapea psihanalitică" (232)? Sau că autoportretul pe care și-l construiește voluntar din tușe succesive (în timp și niciodată suprapuse în spațiu) e concurat întotdeauna de unul involuntar, pe care el nu-l sesizează și care e mult mai puțin avantajos? Desigur că nu o știe și nici nu trebuie să o știe.

Dacă nici un jurnal nu l-a împiedicat vreodată pe autorul lui să se sinucidă - ca să revenim la problema de la începutul cronicii - din fericire nici un discurs asupra jurnalului, fie el oricît de "crud", nu a împiedicat vreodată pe cineva să-și scrie jurnalul. Altfel, una dintre cele mai mari plăceri ale publicului de azi, aceea de a trăi "cu frenezie în viața altora", de a-și trăi viața "prin procură", cum foarte exact scrie Mircea Mihăieș în capitolul introductiv, ar dispărea.

P.S. La sfîrșitul acestei "cărți crude" despre "cărțile crude" te întreb neapărat dacă Mircea Mihăieș a scris sau scrie jurnal el însuși. Părerea mea e că nu. Oricum, cronicarul literar poate mărturisi că nu ține alt jurnal decît acesta, al cărților nou apărute.

EDITURA NEMIRA

prezintă

MOARTEA LUI MERCUTIO

de Eugen Simion

Colecția TOTEM, 352 pag., 700 lei

Mici eseuri, fragmente de jurnal, portrete și însemnări mărunte sunt adunate sub titlul de mai sus, formînd jurnalul plin de spirit critic al celui care este Eugen Simion, profesor la Universitatea din București, critic literar și, din 1991, membru al Academiei Române. Autorul a publicat pînă acum peste zece volume de critică și estetică literară, iar comentatori lui vîd în el un continuator al criticii lovinesciene.

De ce Moartea lui Mercutio? Pentru că, pe cînd eram foarte tînăr, am scris un articol (1968?) cu acest titlu voind să protestez împotriva celor care vedeau în criticul literar un Caliban ce trebuie trimis, în lanțuri, la școală. Nu Caliban, ziceam eu, este simbolul shakespearian al criticii literare, ci Mercutio, confidentul spiritual, cel care moare pentru că nu se înțelege în privința îndrăcîției, Montatguiei și Capuleții literaturii... Simbolul rămîne și azi valabil. Pun, deci, paginile ce urmează sub semnul acestui personaj încîntător care fără voia lui devine un personaj tragic într-o istorie dominată de mediocră fatalitate.

CLUBUL CĂRȚII NEMIRA C.P. 26-38 BUCUREȘTI

CĂRȚI STRĂINE

prezentate

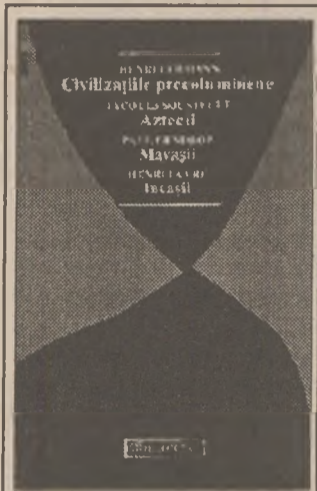
de
Grete
Tartler

Actualitatea editorială

“S-a aflat lumea cealaltă!”

Despre marile civilizații precolumbiene din Mexic, America Centrală, Antile și interiorul sistemului andin al Americii Centrale (Columbia, Ecuador, Peru, Bolivia, o parte a Argentinei și nordul actualului Chile), sistematizate de

Henri Lehmann, *Civilizații precolumbiene. Aztecii, Mayași.* Paul Gendrop, *Incașii.* Traducere de Cristian Bădiș. Editura Humanitas, 1995, 351p., f.p.

etnologi în trei zone culturale înrudite (Mezoamerica, aria circumcaribă, aria andină) s-a scris aproape cât... despre lumea cealaltă. În ciuda săpăturilor arheologice, a cercetărilor moderne, misterul e păstrat, parcă din superstiție, sau într-adevăr descoperirea Americii a însemnat alt fel de a concepe aproapele, pe Celălalt, ori însuși păgânismul! Nu decretă oare, rezonant, celebrul conciliu al ierarhilor catolici spanioli că “eșantionul” (indianul) adus la Sevilla de însuși Columb poate fi socotit totuși om, deoarece pricepe religia creștină?

Despre azteci, mayași, incași s-a auzit treptat, de-a

lungul secolelor. Mereu definiți prin comparație cu europenii, asiaticii și africanii, priviți ca niște ciudățenii. Multe din elementele civilizațiilor lor pieriseră înainte de venirea europenilor. Altele, dimpotrivă, erau în plin avânt. E greu de înțeles cum acestea au abdicat atât de repede în fața unui mod de viață străin, dar nu superior. Prezentările monografice, amănunțite, semnate de Henri Lehmann, Jacques Soustelle, Paul Gendrop, Henri Favre, privesc, în fine, cu ochi modern, analizează metodic ariile de formare, structurile sociale, organizarea politică, economia și, mai ales, religia, cultura precolumbienilor. Amestecul de zei și muritori, rolul jertfei umane (concepție care a supraviețuit până în 1529), bogățiile fabuloase - aurăriile atât de artistic lucrate încât Albrecht Dürer jura că n-a văzut în viața lui ceva mai minunat! - precizia de invidiat în măsurarea spațiului și timpului, în “prevestirea” fenomenelor cerești, caracterul inițiativ al tezaurului de cunoștințe depozitat în temple și “construcții-etalon”, toate acestea înfierbântaseră deja imaginația amatorilor de senzațional terestru ori extraterestru. Totuși europocentrismul nu se lăsase prea mult tulburat (distanțe prea mari, nu numai geografice). Au trebuit să treacă cinci secole ca europenii să accepte firesc, cu înțelegere ca pentru obiceiurile unui stat vecin, piramidele circulare, scrierea glică, șerpilor cu pene, femeile-păsări, câte și mai câte de pe “lumea cealaltă”.

Înapoi la vechii greci

Mizând pe totala independență a științelor, concepția modernă le lipsește de profunde semnificații, ferecându-le în relativitate și mărginire, eliminând legăturile cu adevărul transcendent. Sub pretextul cuceririi naturii de către om, prin sublinierea excesivă a practicii, “robii materiei” au căzut pradă unei agitații tot mai puternice, dispersiunii în multiplicitate, care poate duce la disoluția finală. Cu totul altfel vedeau vechii greci, ca să nu mai vorbim de vechiul Orient, corespondența dintre diferitele “ordini” ale realității; științele, ca și filozofia, nefiind atribuite “profanului”.

Precum binecunoscutul său coleg Dodds (*Grecii și iraționalul*), G.E.R. Lloyd, profesor de filozofie și știință la Universitatea Cambridge face parte dintre cei mai preocupați de influențe, imprumuturi și dezvoltări independente, fiind și unul dintre cei care argumentează irefutabil contribuția vechiului Orient la filozofia și știința greacă. Respingând, în același timp, prejudecata că “sistemele presocratice reproduceau fără vreo modificare materială teoriile Universului ale celor cinci nații principale - chineză, hindusă, persană, ebraică și egipteană”, precum și simplificările obișnuite, după care Grecia ar reprezenta rațiunea, iar Orientul - iraționalul, Lloyd clarifică interfe-

Metode și probleme în știința Greciei antice

G.E.R. Lloyd, *Metode și probleme în știința Greciei antice.* Traducere de Paul Sfetcu. Editura Tehnică, București 1995, 495 p., 9000 lei.

rențele în patru domenii principale: 1) tehnologia 2) religia și mitologia 3) matematicile și astronomia 4) medicina. Citind argumentele lui Lloyd, e uluitor cât pare de modernă gândirea antică. Celebrele clasificări ale lui Aristotel asupra animalelor (ce multă vreme a trecut până la Darwin!), analizele medicale și istoria disecțiilor (unde mai este hotarul dintre antichitate și “întunecatul” Ev Mediu?), problemele morale ale antichității în fața cunoașterii (problema hipocratică, erorile de observație), dar și un domeniu în care gânditorii contemporani ar paria ei pe originalitate: modelele naturale în tehnică, în inventică.

Emoția descoperirilor, uimirea față de obiectul cercetării sunt dovadă că în acei “zori ai civilizației” progresul științei nu exagera necesitatea delimitării de poezie. Contemplația naturii ferea omul de încercarea de a o controla, de a o lua în posesie. Măcar din punctul de vedere al relației corecte om/mediu înconjurător, Lloyd ne îndeamnă “să exploatăm la maximum opiniile și controversele antice, ele fiind resurse pentru autocritică și analiză”.

Tu, iubite, tu, Doamne

Chiar dacă ne aflăm într-un moment în care începem să nu mai gustăm existențialismul, fiindcă el pare a aparține unei epoci a crispării și disperării pe care încercăm să o depășim, chiar dacă azi se revine, în alt plan, la antice și medievale teorii după care obiectivitatea științifică s-ar putea îngemăna cu subiectivitatea artistului iar Dumnezeu ar fi accesibil nu numai iubirii, ci și rațiunii, mai exact rațiunii iubitoare, a cunoaște existențialității religioși (Jaspers, Gabriel Marcel, Martin Buber) rămâne o experiență de care nu ne putem lipsi. Îndeosebi dacă vorbim despre existență ca invocare, lectura *Jurnalului metafizic* (scris în 1927 și urmat, în 1928, de *A fi și a avea*, în 1951 de *Misterul ființei*, în 1954 de *Oamenii împotriva umanului*, în 1964 de *Filozoful și pacea*) oferă pagini fundamentale. A. invoca o ființă înseamnă altceva, mai mult decât a te gândi la

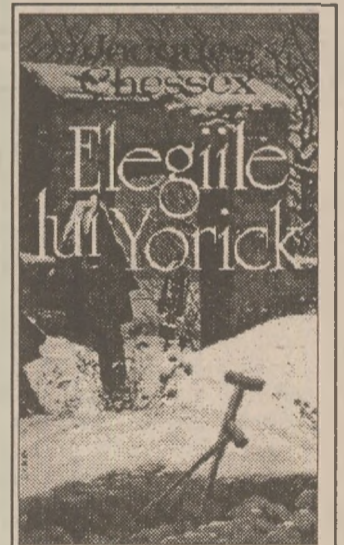
ea. Gândul ar concentra doar ideea, invocarea depășește ideea care intră în joc: ea presupune comunicare. Invocarea ne face să intrăm în comuniune cu subconștientul celui alt, cel “perceptat nu ca un simplu altul, ci ca un tu”. Dialogul între om și lume, “eu” și “tu”, om și Dumnezeu devine condiție a existenței. Doar acest dialog poate alunga frământarea lumii, scindarea. “Orice pasiune veritabilă ne vrea întregi: nu este impresionant să vedem că lucrurile stau la fel în ceea ce privește raporturile între ființe distincte? Scindarea nu este acceptată decât pentru cei ce nu iubesc cu adevărat”.

În prefața *Jurnalului metafizic*, Gabriel Marcel își afirmă aversiunea față de expunerea dogmatică: mai loial i se pare să nu-și adune ideile în sistem, ci într-un jurnal, având cititorul drept tovarăș de drum, “poate o călăuză” printre ezitări și nehotărâri. Prima parte redactată înainte de primul război mondial, “combate dialectica, dar îi poartă pecetea”. “Faptul că nu există un ultim cuvânt asupra lucrurilor sau cel puțin acest ultim cuvânt nu se poate înfățișa ca adevăr și că valoarea fundamentală a vieții religioase constă tocmai în faptul că ea transcende oarecum orice enunțare pretins obiectivă referitoare la univers, acestea

Poeme de dragoste și moarte

Cu sprijinul Fundației Pro Helvetia, în excelente condiții grafice au apărut elegiile unui poet elvețian de limbă franceză atât de prolific, încât bibliografia operelor sale se întinde pe nouă pagini! Traducătorul, afin ca stil, Radu Cârnelci, povestește în postfață cum l-a cunoscut, la sărbătorirea celor 60 de ani, la Ropraz, pe Jacques Chessex. Datorită tematicii (tragicul, moartea/pasiunea, iubirea/poemele religioase) s-a hotărât să-l traducă, îndulcind însă, pentru pudicul public român (sau pentru propria-i pudicitate?) imaginile prea agresiv senzuale (“În adâncul dumată, Doamnă, eu am mâncat din fructul roz” etc.). Frumos mi s-a părut îndeosebi un ciclu de poeme din lumea muzicii: variațiuni pe tema *Récit de l'oiseau*, inspirate de Purcell (“Pe când în zori îl ascultam pe Purcell... miră-te, spuse trimisul îmbrăcat cu pene - da, miră-te de vorba mea la ceasul limpede/ și mulțumește-mi că nu-ți dezvălui altă taină./ Pe dată am vrut să-l cercetez pe acest sol/ dar el dispăruse mai ușor ca fumul/ și ziua-ntreagă am rămas cu această taină-n suflet/ fără alt gest decât acela de a deschide un caiet imaginar/ în care n-am mai scris nimic”). Să mai fi deschis și caietul imaginar, s-ar fi adăugat câte pagini de bibliografie?

Selecția făcută de Radu Cârnelci pune prietenește în valoare elegiacul autor... Poemul care închide volumul, *Elegie pentru tatăl meu*, este, datorită sincerității, și cel mai bun: “...E dimineață; privesc obrazul tatălui meu/ în pâcla galben-aurie a dealurilor/ ascult chemarea unicii păsărele pe vârful/ arborelui încă acoperit de picăturile ploii/ văd fața tatălui meu în ochii cerului de iulie.../ O, dacă trebuie să fii mort în mine vreme atât de lungă/ până la moartea mea, poate, va trebui să aștepti adevărata-ți plecare”.

Jacques Chessex, *Elegiile lui Yorick.* Versiune românească, postfață de Radu Cârnelci. Editura Orion, București 1995. 190 p., f.p.

Cărți primite la redacție

- Mircea Eliade, *Huliganii*, roman, ediție îngrijită și cuvânt înainte de Mircea Handoca, București, Ed. Garamond, col. “Scritorii români”, an de apariție neprecizat. 326 p., 4488 lei.
- Mihail Sebastian, *De două mii de ani...*, cu o prefață de Nae Ionescu, *Cum am devenit huligan*, cu un cuvânt înainte către cititor de Z. Ornea, București, Ed. Hasefer, 1995, 350 p., 4500 lei.
- I. Peltz, *Foc în Hanul cu tei*, roman, cuvânt înainte, copertă și ilustrații de Tia Peltz, București, Ed. Hasefer, 1995, 324 p., 4800 lei.
- *Intrarea în casă*, antologia poeziei românești din Iugoslavia, ediție alcătuită de Simeon Lăzăreanu și Octav Păun, prefață de Octav Păun, București, Ed. Fundației Culturale Române, 1995, 140 p., 4000 lei.
- Nichita Danilov, *Mirele orb*, versuri, Iași, Ed. Junimea, col. “Magul călător”, 1995, 64 p., 1300 lei.

O apoteoză în declin

CONSIDERAT un prozator exemplar încă din timpul vieții, Odobescu a avut parte de o prețuire unanimă în posteritate, până în urmă cu vreo două decenii. El a fost admirat mai ales ca stilist, nuvelele și esele fiind comentate în manualele de liceu, ca mostre de perfectiune a limbii literare. Academia "veche" a făcut totul pentru a întreține cultul unei opere propuse mereu ca model. Universitatea a procedat aidoma, consolidând gloria postumă a scriitorului prin acordarea unui spațiu adecvat în predare. Exegeții cei mai avizați în opera lui Odobescu, recunoscuți pentru acribia filologică și competența estetică, au fost universitari: Tudor Vianu, *Alexandru Odobescu*, E.s.p.l.a., 1960) D. Păcurariu, *A. I. Odobescu*, Buc. 1966; N. Manolescu, *Introducere în opera lui Alexandru Odobescu*, Buc. Minerva, 1976; Doina Curticăpeanu, *Odobescu sau lectura formelor simbolice*, Buc. Minerva, 1982, pentru a nu aminti decât studiile monografice. Cu toate acestea, deceniile din urmă nu au sporit receptivitatea publică față de opera lui Odobescu. Generația tânără îl citește din "obligație" didactică, arătându-se mefientă în contactul cu acest gen de literatură. Într-o vreme, înainte de 1989, autorul fusese eliminat din programa școlară sau era amintit în treacăt (nu din motive ideologice, opera lui corespunzând cerințelor "noi", cât din rațiuni de "timp"). Care să fie cauzele acestei rețineri a sensibilității tinerilor la contactul cu o operă la a cărei valoare au consimțit generațiile anterioare printr-un consens unanim?

Una din explicații ar consta în formula clasică, ușor academizantă a acestei literaturi. Opera lui Odobescu este alcătuită din nuclee grele, imobile, finite, pe care cititorul actual, deprins cu o lectură ușoară, de consum, e mai puțin dispus să le urmească

din loc. Fire gravă în datele esențiale, scriitorul construia temeinic, documentat, fără țâșnire imaginativă. În această privință, deosebit de Hasdeu, pandantul său în epocă, la care, deși constatăm aceeași informare exhaustivă, e vizibilă o mai acută elansare spre absolut. Poate aceasta să fi fost cauza unei anumite răceli între cei doi erudiți, întreținute tacit de Odobescu. Iulia, moștenitoare a sarcasmului tatălui, dar avantajată de o mai mare luciditate, îi scria lui Hasdeu de la Paris că Odobescu îi poartă sâmbetele, insinuând că acesta l-ar pismui. Hasdeu ezita să se pronunțe în această privință, dar e clar că subînțelegea această atitudine din partea unui "aristocrat" al scrisului față de el, care sfida orice convenție comună.

Altă cauză derivă din editarea înceată și capricioasă a operei lui Odobescu de către "noua" Academie (1948-1989). Dintr-un proiect gigantic, editura onorabilei instituții a reușit să tipărească numai câteva volume de *Opere* (I, 1965; II, 1967; V partea I-a 1989; VIII, 1979; IX, 1983; XII, 1992, dacă excludem tomul despre Tezaurul de la Pietroasa, apărut separat. De altfel, din această serie lipsește tocmai volumul cu opera de bază a scriitorului, eseu *Pseudo-Kinegeticos*. Volumele inițiale au un aparat critic fastidios, mai ales în ceea ce privește stabilirea textului, iar ultimele sunt prea aerate (în raport de sagacitatea echipelor de colaboratori care s-au perindat la realizarea ediției... copilul cu multe moașe... Aceasta a făcut ca unii dintre editori să publice separat, în mod hazardat, unele dintre operele scriitorului, care au servit cel puțin la popularizarea și întreținerea faimei lui. Îi revine actualei Academii (1990 - ...) atribuția de a finaliza o întreprindere editorială de asemenea proporții, deși condițiile materiale nu par prea încurajatoare.

Oricum ar sta lucrurile, opera lui

Odobescu impune o nouă evaluare, în acord cu receptivitatea contemporană. Ca orice structură multiplă, cu fațete inegale, ea necesită aprecierea ca întreg, pentru a se reliefa mai bine punctele de rezistență și a se observa zonele mai puțin realizate artistic. Pentru aceasta e nevoie de atragerea în discuție și a aspectelor colaterale, cum este corespondența care, pentru un scriitor dispus spre cozierie, luminează inedit și reliefează o operă amenințată de secătuire. Scrierile către mamă (Catinca Odobescu), tată, soră (Maria), prieteni și mai ales cele către soție sunt revelatoare atât pentru cunoașterea omului cât și pentru înțelegerea operei literare. Din modul fastuos, digresiv, în care etalează informațiile curente, deducem că ele erau menite unei dorite posterități. Precum epistolerii celebri ai secolului trecut, al luminilor, Odobescu se așeza la biroul confesiunilor dotat cu toate instrumentele sociabilității, din care nu lipsea un toc rezervor cu cerneală abundentă. Putea astfel să noteze în aceste lungi misive nimicuri ale vieții cotidiene, să se mărturisească mamei asupra vieții sentimentale, să flecărească subțire despre cunoștințele din societatea înaltă. În toate acestea, el arată măsură și gust, ca un adevărat om de salon (*l'honête homme*). Se lasă mereu călăuzit de criteriul moral în alegerea lecturilor neconcepând ca viitoarea lui logodnică să citească romanele detracate ale lui Paul de Kock. În viață se comportă ca un fiu de senior, neadmițând ca tatăl, ajuns mare spătar, să nu-i pună la dispoziție toate înlesnirile materiale. Tocmai aceste tentații dezvăluie cu candoare această risipă mobilă în acte gratuite constituie o sursă permanentă a grației artistice a scriitorilor. Dar e prezentă în ele și o preocupare consecventă în asimilarea unei bogate culturi referitoare la operele de artă pe care le caracterizează neobosit. Deși

adept al idealului clasic, se observă uneori o derogare de la normele acestuia, o aspirație spre naturalețe și "destructurare". Astfel, într-o scrisoare expedită Sașei din Ravenna, la 7 octombrie 1870, el îi destăinuie înclinația pe care o simte către formele mai puțin cizelate, mai fruste, ale mozaicurilor din bisericile acestui oraș, create sub influența bizantină: "Décidément la mosaïque est la plus splendide décodations pour les murailles; malgré leur style primitif et leur incorrections de dessins, les scènes et les personnages formés par des petites cubes colorés et chatoyants, ont une supériorité incontestable sur les plus belles toiles murales (...)" Il y a là je ne sais quoi qui plaît malgré les imperfections de l'art; ce n'est pas irréprochables, mais c'est on ne peut plus satisfaisant pour l'âme et les sens. Ces longues files de saints et de vierges en robes blanches, des couronnes de feuillage à la main; ces scènes de l'Evangile où le Christ et un jeune adolescent imberbe et la Vierge une jeune reine magistralement, drapée; ces processions d'Empereur et d'Impératrice de Byzance somptueusement vêtus; ces arabesques fines et gracieuses, où les colombes blanches viennent boire, face à face, dans un joli vase rempli d'eau bleuâtre, où les biches et les cerfs semblent circuler dans les feuillages entrelacés, où les brébis immaculés paissent sur une fraîche verdure; toute cette variété si simple, si grave me touche, moi, plus que les chefs d'oeuvre des arts postérieurs".

Cine scrie cu o astfel de dăruire, într-o ritmă perfectă a componentelor frazei, cu un patos intrinsec, fără nimic desuet, are dreptul, necontestat de timp, la o mai adâncă și mai ferventă prețuire.

Vasile Sandu

Panorama desertăciunilor

FALSUL tratat de vânătoare al lui Alexandru Odobescu, supus exegezei erudite și savante, dar și celei simpatetice, descriptive ori anecdotice, nu încetează să situeze critica literară într-un impas, dezvăluindu-i inconsistența și rănindu-i orgoliile. Analize dintre cele mai profunde au demontat-o compozițional ori tematic, au situat-o în contextul creației odobesciene ori i-au relevat resursele artistice, și cu toate acestea, chiar dacă, bănuim, de tot mai puțini citiți, opera nu și-a alterat farmecul, mai bogată în dimensiuni inanalizabile, la limita formulului noțional.

Cu siguranță, eseu lui Odobescu poate să convingă cel mai ușor - așa cum o pot face *Țiganiada* lui Budai-Deleanu sau *Istoria ieroglifică* a lui Cantemir - că literatura, gândită ca text, aparține prin excelență ludicului, că este act gratuit și autonom, cu reguli intrinseci, cu superbie disimulate. Cu siguranță, de asemenea, că el poate fi o... pledoarie implicită în favoarea unei sensibilități apolinice care se formulează clasic și nu, după disocierea făcută de autor, "gotic". Mai mult chiar, s-ar părea că nu există decât ... ființa textului în fața căreia modernii, în general, s-au extaziat și pe care n-o putem concepe altfel decât eminescian, ca "Voluptos joc cu icoane și cu glasuri tremurate./ Strai de purpură și aur peste țărâna cea grea". Numai că, sub înșelătorul "flux involuntar" al asociațiilor și divagațiilor, aluziilor și

grației asociative, se ascunde o construcție livrescă bine strunită și o rigoare a detaliilor care face ca nimic să nu fie prezentă accidentală. Iar pe de altă parte, olimpianismul structural prin care e imaginat deseori Odobescu, este consecința unui rafinament care, cum bine se știe, s-a desăvârșit în sinucidere. Perfectiunea formei "atât în concepție, cât și-n orânduirea sufletului", "acea simplitate care întreține liniștea în minte și noblețea în inimă" sînt măști sub care se ascunde un spirit neliniștit, obsedat de adevărul ființei, pe care și textul - manifestat din ce în ce mai mult, cum spune Nicolae Manolescu, prin hipertrofiere - îl trădează, preocupat încă de ideea că scriitorul, "conducător moral al societății", are "o misiune încredințată de providență".

Se poate crede că, precum Alecsandri, în pasteluri, autorul își construiește deliberat un spațiu și-l vizualizează, pentru a atrage atenția că pe lângă tema vânătorii se construiește o alta, la fel de incitantă, a autorului. Căci eseu de față, cel scris de Odobescu, nefiind în fapt decât o epistolă, comunică în primul rând despre sinele autorului, chiar dacă are ca pretext divagația pe tema vânătorii. Firește că pretextul prim e tot o carte, manualul /instructiv, didactic/ scris de C.C.Cornescu. Astfel, "dintr-una într-alta", autorul este el însuși un vânător, dornic de aventuri... imaginare, "pribegind pe răzvoarele literaturii". Dar, așa, cum simpla înlănțuire de "eveni-

mente" referitoare la vânătoare s-a dovedit exercițiu livresc, "rătăcirea fără de țal" nu este altceva decât disimulare a unei neliniști ori a interogațiilor despre ființă. Și dacă Alecsandri, în pasteluri, construia niște veritabile scenarii lirico-epice prin care i se remotiva structura optimistă, Odobescu își reconfirmă credința că ființa există fragmentar, că adevărul ei nu se găsește niciunde sau... pretutindeni, chiar dacă utopic o regîndește unitar și în forme finite.

Dacă literatura transcrie individualul și fragmentarul, deci... nimicul, firește că în recunoașterea, de către critica literară, a impasului în care se găsește, este șansa și salvarea ei, căci critică literară, în vanitatea ei, credea că poate releva în operă absolutul sau, în text, ființa. Or, opera și textul nu sînt decât desertăciunile, pe care trebuie să ni le asumăm, într-o altă panoramă care să poată urmări modul în care neființa devine ființă prin faptul că există. Astfel încît, vînătoarea despre care ne vorbește falsul tratat se răsfrînge în oglinzi multiple, chiar dacă singurul vînat pare să fie în cele din urmă *nimicul* cu valoare ontologică. Și se poate spune că nihilismul este o nouă formă de umanism - mai puțin convențional decât cel... impus pentru că sîrșește în voluptate, chiar dacă se naște din scepticism.

Mircea A. Diaconu

Senior

UN LUCRU probabil evident contemporanilor lui Odobescu a fost formulat net, mai întâi, de Nicolae Iorga: "cea mai desăvârșită înfățișare a eleganței..., cel mai aristocratic spirit printre scriitorii noștri". Apoi, remarcă a proliferat: "aristocratism rafinat" (G. Ibrăileanu), "aristocratism al simțirii" (Pompiliu Constantinescu). Distincția superbă odobesciană a rămas întipărită în memoria lui Arghezi, beneficiarul ocaziei, pe când se găsea în băncile școlii primare, de a sta față-n față cu ilustrul autor, capabil și la senectute să mai lase impresia întruchipării frumuseții excepționale. Un Apolo, s-a și spus de către emuli cantonați în tiparele clasicităților. Legitimă desigur, comparația se cere epurată de tot ce ar putea sugera *poză*, prezumția singularizării snobe.

Se vor fi lăsat, poate, unii derutați de apariția, ca un *dandy*, a fiului generalului Odobescu, la întoarcerea sa de la studii, când - imediat după descinderea din Paris - ținea să etaleze, pe străzile Bucureștilor, echipaj propriu: trăsura cu monogramă imprimată pe portieră, cal de rasă în harnașamente scumpe, vizitiu în veston și pataloni diferit colorați. Ca să le obțină, intra chiar în conflict cu austerul său părinte, pînă să-l convingă de obligațiile rangului de familie cu impunerea grijii speciale pentru *ținută*. Bănuiala că intenționa să epateze, să fure ochii, este exclusă. Ambianța elevată în care fusese crescut, în casă cu doică englezoaică (viitoarea soție a lui C. A. Rosetti), cu treceri de la o moșie la alta (cu preferințe pentru conacul de la Călăreți, în buza Bărăganului, de unde va păstra puzderia impresiilor vânătoarești, ulterior intrate în pasta evocării din *Pseudokineghetikos*), contactul frecvent cu elita societății (de la botez, să spunem așa, când avea naș pe însuși domnitorul Alexandru Ghica), i-au inoculat, de timpuriu, conștiința unui stil superior de existență, în care demnitatea se asocia natural cu fastul opulent, iar oroarea obsesiilor meschine încuraja endemica lipsă de prevedere. De nu a regizat personal ceremonialul, în orice caz trebuie să-l fi mulțumit grandoarea despărțirii de ilustrul tată și asta se vede din păstrarea în arhivă, printre actele genealogice, a listelor de cheltuieli exorbitante la funerariile fostului stabil oștirii române. Urmașul acestuia avea, structural, fire de nabab, străin de strategia calculelor profitabile, cumulative.

Altul, în locul său era lesne catalogat risipitor, mîna spartă. Însă, nu sindrofiile galante, nici jocurile n-au înghițit banii lui Odobescu. Dacă și-a "tocat" moștenirea, a făcut-o pentru inocenta satisfacere a unui apetit spiritual devorator. Curată și nobilă desprindere de posesiva materialitate este decizia lui de a renunța la cota funciară convenită prin testament, numai ca să studieze, la fața locului, anticitățile semănate în pămînturile Greciei și Italiei. Împătimitul de carte își procura, indiferent de sacrificii, volume greu accesibile și adeseori în ediții de lux, pe care le și lua de model de cîte ori elabora ceva în vederea tiparului. Erudiția l-a costat enorm, peste putință de închipuit, dat fiind că, în momentele nu puține de strîmtoare financiară, apela la soluția înstrăinării achizițiilor dificile, la prețuri simțitor diminuate. De regulă, revînzarea se opera în contul unei instituții publice (cu precădere biblioteca academică), încît pierderea părea atenuată de sentimentul unui serviciu, implicit, adus culturii naționale. Astfel tratată, împrejurarea contracara, pentru echilibru psihic măcar, "șocul" de moment, în iluzia tînjitei seninătăți, pînă la viitoarea "aventură". Aristocratic la Odobescu era tocmai felul de a trece din criză în criză, fără a da semne că cedează spaimelor burgheze, sinonime scufundării terenului de sub picioare. Obişnuința de a scruta cu îndrjire orizonturile, dincolo de interesul imediat, comun mării majorități, oripilat de platitudinea pragmatismului rutinier, fără menajamente față de mărginirea provincială, îi conferea o precară "imunitate" în confruntările deseori dure din pricină că sfida practica oricărui normativ bugetar. Un deviz prealabil devenea repede incompatibil cu viziunile sale grandioase, susceptibile de a fi considerate extravagante. Toate sumele alocate participării țării noastre la expoziția universală din 1867, sub directă sa supraveghere, au fost spulberate. Datoriile contractate în lanț au provocat infinite dureri de cap autorităților și, nu în ultimul rînd, comisarului nechibzuit, prins în cleștele furnizorilor neonorați pentru multiple prestații ce depășeau estimările inițiale. În toiul furtunii iscate, cu antrenarea întregii familii, Odobescu urzea utopice ieșiri din încurcătură, găsind tocmai la Petersburg condițiile revitalizării optime printr-o subită modificare a

ordinii priorităților: "Chestiunea bijuteriei și orfeveriei la barbari, de care mă ocup de atîta vreme, nu poate fi lămurită nicăieri mai bine decît aici". Părea vindecat de orice alte ispîte în afara devoțiunii verificate pentru Tezaurul de la Pietroasa (avut sub priviri încă de pe timpul școlariților la Sf. Sava, unde se adăpostea incipientul muzeu de anticități) și, totuși, se va mai lăsa atras în capcanele unui dramatic directorat la Teatrul Național, în 1875. Fusese ales, pentru gustul său fin unanim apreciat, să dirijeze vasta operațiune de restaurare, începînd chiar de la repertoriu și ameliorarea calității prestațiilor actoricești. La finele intervențiilor arhitecturale și de modernizare a instalațiilor, lumea avea revelația fascinantului confort: "Gazul aruncă o lumină veselă, vestibulul e garnisit cu flori, oglinzile reflectă mii de luciri. Un valet în livrea neagră și roșie îți ia biletul. Ușa lojii alunecă în tăcere și sala apare strălucitoare, splendidă, scilpitoare de aurării. Un policandru imens se lasă din plafonul admirabil restaurat" (Fr. Damé în "Românul" din 30 dec. 1975). Efectele de somptuozitate (similare cam cu ceea ce se mai poate vedea în interioarele "palatului" Catargi-Monteoru) îl exprimă cu prisosință pe Odobescu, ale cărui înclinații stilistice se șlefuiseră în atmosfera încărcată de brocarturi, grele catifele, bronzuri patinate și cristale venețiene, așa cum se reflectă ele în acuarelele lui Doussault, în trecere la mijloc de secol prin saloanele boierimii valahe. Numai că, iarăși, au intervenit circotase...costurile. Un timp enorm, tensionat, a luat reglarea investițiilor angajate supranormativ, iar zgomotul întreținut de presă în jurul imprudentului director avea să cîntărească decisiv în autoexilarea mascată sub pretextul-misiunii diplomatice la Paris. În fine, se putea crede că a venit sorocul binecuvîntat pentru Tezaurul mai bine știut în public sub denumirea "Cloșca cu puii de aur", dar ar fi fost cumva idilic să se sfîrșească dintr-odată calvarul. Va mai fi necesar un deceniu ca opul monumental să iasă la lumină, după zbateri ruinătoare pentru făuritorul încăpățînat să-i asigure condiții ideale, competitive pe plan european. Dintre numeroasele piedici de învins, principalele au fost, firește, bănești. Transpare pînă astăzi ca o imputare a opacității, malefica sterilitate din apostila pusă de un coleg academician pe întîmpinarea odobesciană de sprijin solicitat forului științific suprem: "Cloșca cu puii de aur nu-i vacă de muls".

N-a fost nici prima nici ultima dintre vexațiunile hărăzite lui Odobescu, urmărit de neînțelegeri și ostilitatea mediului inapt, deocamdată, să-l urmeze în refuzul de a pactiza cu mediocritatea. Succesul de stimă al *Scenelor istorice* în junete, o reputație consolidată imediat de profilul suplu gîndit al "Revistei române" (1861-1862) îi creaseră un statut oficial dar nu i-au asigurat nici pe departe liniștea de a se lăsa definitiv absorbit în ambițioasa voință de conectare la o rețea spirituală de învergură. Cu puține excepții, (Alecsandri, Ghica, Kogălniceanu - și ei din aceeași speță seniorială) își va afla anevoie aliați pe măsură. Relațiile cele mai eficiente le-a perfectat cu Maiorescu, de la care a și împrumutat morgană profesorală. (Dacă e vorba de comunicare sufletească autentică, roditoare, atunci singura realizată integral a rămas cu mama sa și ar fi de analizat întrucît aureola "autoritarismului", pe seama voluntarei Chiajne, nu se vroia o ofrandă filială convenită Catinchii Odobescu). Catedra a reprezentat pentru eruditul scriitor și istoric ultima redută. Era cadrul unde, parțial scutit de dependențe ultragiante, putea dărui totul de la el. Aici, generozitatea sa în îndrumarea tinerilor studioși n-a cunoscut limite. A mers pînă la așezarea alături, la masa de scris, ca să desăvîrșească lucrările discipolilor, fără revendicarea nici unui merit. Impecabila situație la altitudinii, armonia rîvnită, punerea de acord a exprimării cu înfățișarea, omogenitatea dintre gest și gînd au cedat doar la confruntarea, de tot umilitoare, degradantă moral, cu cancanuri de mahala. Bîrfe de joasă proveniență l-au amestecat în intrigi amoroase de duzină. Brusc imaginea sa despre Eros s-a tulburat și, elinul din el n-a intuit altă redresare decît în Thanatos. În ajunul gestului fatal, l-a înfîlțit Nicolae Iorga, fiind între puținii care au însoțit pe Odobescu pînă la locul odihnei veșnice, într-o zi de noiembrie cînos, cu vifoniță timpurie, de blestem. Locul acesta, astăzi abandonat, era la marginea cimitirului Bellu, către "valea plîngerii", cum se zicea, odinioară, zonei pentru păcătoșii ce-și ridicau nesăbuit viața.

Geo Șerban

Descri p

ESTE evident că Odobescu exersează, încă din scările adolescenței, o acomodării (stilistice, de atitudine, alegere a subiectelor) care nu numai de educația socială a unui de familie, ci de-a dreptul de literatură pentru că intră în sfera invenției gite, imaginându-se în diverse ipostaze care doar conjunctural sunt cele plătite, conlocutorului său, unul dintre pășă zicem; de fapt, ele fabulează pe plăcerea de a imagina situații, de a strui paradigme de viață. Materia primară este descrierea, scenele se mează cu ajutorul unor elemente recuzită dintre care se ridică, treptele profilele umane abia schițate, nicio parcă definitiv desprinse de decorați material care le generează. Acest concret fascinează de la început scriitor, care desfășoară comor ingeniozitate retorică - precum târziu Mateiu Caragiale - în descrierile unei țesături sau a unei bijuterii cum este de pildă în inventarul de cumpărături făcute pentru doamna (scrisoarea este din 1858, când tânărul avea 24 de ani): "une robe velours gris bleu à deux corsages avec le nœud au milieu, garni non pas de chiné mais de cette plume dont nous savions pas le nom; le manchon pareil, et le chapeau aussi bleue velour; une robe soie unie groseille Alpes; c'est entre le rose et le lilas; c'est très joli... une robe moire marron à la taille plate, mode toute nouvelle et d'origine..." etc.

Nici o mirare deci că reconstrucțiile sale istorice, chiar când nu au direct vedere literatura, pleacă de la asemănări imaginii a căror substanță este în început, pur materială. Ajuns la Sna, unde trecutul îl înconjoară treptat umbrele sale, călătorul este ferm înfățișat de materia concretă sub care aștepta să se prezintă, portul unei jupănițe secolul al XVI-lea, de pildă, în imaginea votivă a familiei unui ctitor. În descrierea nenumăratele detalii de culoare și alcătuire, care insinuează încă de acum o sugestie de mișcare, adică viață: "o iie sau o cămașă de pânză subțire, cusută în lungul mânicilor vîrghi de fir și de culori vii, dar potrivit, învelește brațul sub larg și se încheie la mînecuțe cu o betelie decorată; altița de pe umăr bogat cusută cu fluturi de aur și încrețel e compus din largi găitane d-asupra vine rochia roșie, vîrghi lung..." etc. Detaliile tabloului sunt completate cu informații de natură arheologică, autorul făcînd relația între portret și obiecte găsite într-o cîmă "jupănițele din vechime purtau în mîniște lungi cercei, precum se văd și cele mai multe portrete ctitorilor secolii aceia. O podoabă de felul acesta se păstrează în sicriul prea sfînt al Filoftei din biserica domnească din Curtea de Argeș... două plăci de

ca paradigmă de viață

alină... despărțite prin doi mai mici amfiri alăturați...". Pentru completarea impresiei referitoare la costumație se sursează la o listă, la enumerările din viața de zestre a fiicei unui boier, "curios document" păstrat între hârtiile celeiași mănăstiri în care farmecul misterios al numirilor uitate acoperă o parte colorată și vie realitate materială a garderobei: "o păreche cercei de aur cu câte un picior de zamfir... o dulamă de sarasir cu pacea de samur și cu nasari de aur" și câte și mai câte.

Din asemenea inventare de haine și dooabe se creează atmosfera prielnică pentru evocarea figurilor pe care le însuflețeau, sub cutele rigide la început ale stofelor groase începe să palpitate carnea și sentimentele oamenilor de altădată, suma trăsăturilor unui portret evenind, pe nesimțite, imaginea vie a unei personalități în plină desfășurare: "O! Matei Basarab... În chipul tău mead și costeliv, înconjurat de o barbă albă și rară, în buzele-ți subțiri și zămuitoare, în fruntea ta lată și înaltă, în chii tăi mici și vii, afundați sub prâncene negre și stufoase, îmi place deosebi a descoperi câtă finețe, câtă înțelepciune și câtă energie trebuie să aibă forma caracterului unui mare domitor. Îmi pare că te văd, diplomat răsunat râzând înghesuit în barba-ți înfruntă când, cu un susur subțire, îți pătuși joc de agaua turcească ce vedea pe a te mazili... Apoi te zăresc, domitor cuvios și plin de dorul țării, izgonind... precupeții străini... Ș-apoi iar, te văd acolo, unchiaș gârbovit dar cu ochiul plin de foc..." ș.a.m.d., într-o încercare care schițează un întreg program, un profil pictural și caracterologic totodată, extras dintr-o succesiune de întâmplări dramatice și definitorii, ca în orice roman istoric romantic.

Avem de fapt a face cu un întreg program, unde comandamentul etic se sprijină pe principiul estetic și plăcerea de constituire e pusă în slujba sentimentului de "pietosoasă datorie" către strămoși "de a deștepta suvenirea întunecată a măririlor trecute". Această suvenire - spune Odobescu tot în câteva ore la *Snagov* - este condiționată nu atât de exactitatea istorică, reală ("nu atât șirul exact al faptelor reale, nu atât personalul îngăduț ce a jucat un rol într-înse-e"), cât de aceea artistică, *culoarea locală*, adică "acel parfum al timpului trecut care strămută pe cititor în mijlocul întâmplărilor povestite, îi descrie localitățile ce le-au servit de scenă, îl face părtaș la obiceiurile, la credințele, la viața publică și privată, la obiceiurile și chiar la limba timpului și obiceiurilor unde s-au petrecut faptele de care se atinge romanțul"; la fel va se întinde și va încerca Hasdeu peste câteva ani doar, în încercările sale de reconstituire istorică (*Ursita, Răposatul, Postelnic*) ambele poziții făcând o relație - nu chiar atât de neobișnuită pe

cât pare la prima vedere - între un romantism retardat, păstrat în toate iluziile neconsumate ale unei generații retezate, și un neoromantism care tinde să reia și să epuizeze experiențele nefinalizate ale predecesorilor. Fenomenul este comun de altfel sfârșitului de secol în întreaga literatură europeană.

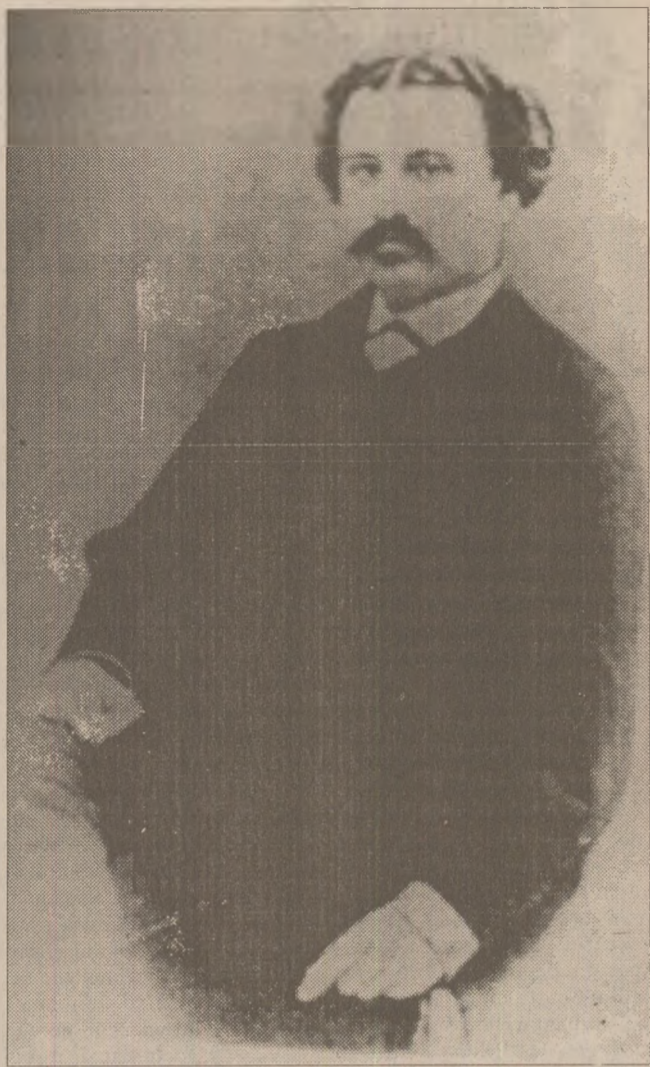
Plăcerea cu care Odobescu zăbovește asupra descrierilor de interioare, de obiecte, de veșminte etc. în aceste texte cu o finalitate principial practică totuși prevestește într-un fel proza din *Pseudo-kinigetikòs* unde, lăsată în voia inspirației de moment și a unei neobișnuite capacități asociative, memoria scriitorului revarsă o cascadă neîntreruptă de evocări, de descrieri deci, ale unor scene trăite, alternând cu altele, imortalizate în opere de artă și văzute doar în marile muzee ale lumii. Stărnită de invitația vechiului său prieten Constantin Cornescu (cu el și cu Adolf Cantacuzino semnase Odobescu în 1857 celebrele sale polemici cu C. A. Rosetti despre teatrul național) de a-i citi în manuscris "Manualul vânătorului" și de a-i scrie o prefață, această înclinare deosebită se găsește la largul ei într-o temă care implică în același timp grijă pentru detaliu și fantezie pentru depășirea lui, dincolo de liniile precise și amănunțite ale tabloului începând mai întotdeauna să se degajeze umbrele mișcătoare ale imaginației care le însuflețește.

Spirit mobil, iubitor de frumos și împins mereu mai departe de o vie curiozitate intelectuală, Odobescu găsește în tematica cinegetică a artei un minunat pretext pentru a revărsa în cadre prestabilite o abundență de informații și reminiscențe ale lecturilor și ale trecerilor sale prin pinacotecile Europei. Ele nu sunt, în sens propriu, întâmplătoare și nici nu izvorăsc din simpla pasiune pentru frumos a autorului, deși aceasta este reală și curgerea capricioasă a textului confirmă o oarecare lipsă de organizare a discursului, cu o neglijență mai degrabă voită decât naturală, dar toate aceste mici artificii - retorice în ultimă instanță - pleacă dintr-o preocupare didactică existentă încă în punctul inițial, deși poate inconștientă: autorul tinde să inculce lectorului său, prin toate mijloacele care îi stau la îndemână, ideea că arta este un domeniu important și necesar al vieții intelectuale, că ea este nu numai mărturia, oglinda umanității în succesiunea eforturilor ei neîntrerupte de autodepășire, ci și cheia înțelesurilor unei lumi altfel anarhice și lipsite de sens. Arta ordonează deci și extrage semnificațiile unei nesfârșite experiențe individuale, o ajută să devină sinteză. Răsfrântă în oglinda vânătoarei, ca în oricare altă preocupare vitală a omenirii, istoria ei devine materială, inteligibilă și deci exemplară; și pentru că natura rapsodică, fragmentară și discontinuă a talentului

nu-i îngăduie o realizare completă a proiectului său, o "monografie" a vânătoarei privite în oglinzile artei, autorul o pune - cum a mai procedat și altă dată - în rândul celor ipotetice pe care, povestindu-le, începe deja să le pună în lucrare: "Într-astfel, mintea cititorului preumblată prin spațiu și prin răstimpi, fără însă a pierde un minut urmele vânătoarei, ar vedea, ca într-o panoramă, desfășurându-se dinaintea-i toate acțiunile pornite din această crudă dar bărbătească aplecare a firei omenești; călăuzită de o critică judicioasă și atrăgătoare, ea ar trece în revizuire toate creațiunile prin care geniul sau talentul au știut... să conceapă, să illustreze, să reproducă și să idealizeze instinctele și faptele vânătoarești ale omului din toți secolii..."

Altfel spus, crocean înainte de Croce, Odobescu crede că narațiunea sau povestirea istorică este forma concretă a criticii de artă și că domeniul artei se suprapune, inevitabil, peste acela al vieții, cu care nu se confundă întru totul, dar pe care îl limpezește. De aici și tendința abia amintită de a introduce un principiu narativ în descrierea obiectului de artă, care nu mai este, ca în dogmatica critică clasicizantă, ca la Dinicu Golescu de pildă, narațiunea individului privitor despre obiectul privit, ci întrepătrunderea lor, intrarea privitorului în spațiul interior al operei care se însuflețește sub privirea spectatorului și revine la o viață proprie; nu spectatorul este cel care-și împărtășește reveriile inspirate de operă, ci opera însăși se mișcă sub ochiul fascinat al privitorului care-i urmărește și-i descrie evoluția, eliberat de sub tirania pozei statice sub care a surprins-o creatorul ei. Astfel chiar capacitatea de sugestie devine un criteriu al artei, în pofida neglijențelor tehnice sau infidelităților față de canon - cum se va vedea în cazul lui Dürer de pildă - și el este superior celorlalte, rod al studiului și al culturii, pentru că este natural, inspirat de plăcere și de capacitatea de visare.

Așa se nasc celebrele pasaje în care Odobescu compară și descrie opere de artă din diferite timpuri, cu un subiect sau cu un erou comun, în care însă diferențele de concepție, de viziune, de epocă în ultimă instanță, se traduc printr-o dinamică diferită a grupului: grupul Dianei cu ciuta, văzut în realizarea antică de la Luvru, în "Diana din Poitiers" a sculptorului francez Jean Goujon, din sec. al XVII-lea, și în gravura lui Albrecht Dürer "reprezen-

tând vocațiunea miraculoasă a sfântului Hubert", patronul vânătorilor, cum zice Odobescu. Pentru privitor, însăși poza în care încremenește grupul este, mai degrabă, punctul culminant al unei mișcări, de fragil echilibru, decât o postură durabilă și adjectivale utilizate sunt dintre cele care însoțesc de regulă nume ale unor ființe în mișcare (sprinten, ager), altele având o origine verbală care le păstrează o sugestie de mișcare (sumes, coronat, despicaț). Dar cel mai grăitor procedeu mi se pare a fi utilizarea unor verbe active la timpul prezent pentru a descrie o atitudine surprinsă într-un proces, o imagine ruptă dintr-o succesiune a cărei mișcare temporară întreruptă nu este contrazisă de poza, statică prin forța lucrurilor, a operei, a statuii, ci este parcă scoasă în evidență: "statua Dianei de la Luvru, acea mândră și sprintenă fecioară de marmură care s-avântă, ageră și ușoară, sub crețurile dese ale tunicii ei spartane, scurtă în poale și larg despicaț la umeri. O mișcare vie și grațioasă a grumazului a înălțat capu-i, cu perii sumeși la ceafă în corimb, și pe fruntea-i coronată cu o îngustă diademă, se strecoară un prepus de mânie. Peplul îi înfășoară, ca un brâu, talia zveltă și cutele veșmântului ascund sânii fecioresc; dar brațele-i goale, unul se încovoie în sus - ca să scoată o săgeată din cucura de pe umeri, cellalt se reazimă pe creștetul cornut al ciutei. Ce neastâmpăr va fi făcând pe zeiță să calce așa iute pământul...? Pe cine amenință ea cu darda împenată...? Trămitea ea oare în câmpii etolici ai Calidonului pe mistrețul uriaș...?" și așa mai departe, introducând în simpla contemplație a unui grup statuar o multiplicitate de posibilități de dezvoltare, de secvențe temporale deci, care presupune o adevărată epică, o evoluție anume, în enumerarea latentelor închise într-o simplă atitudine, într-o simplă "poză".

Mircea Anghelescu
România literară 9

Iuliu Maniu

DL. IOAN SCURTU a publicat, în 1983, cu un titlu mășcat (subterfugiu, atunci, frecvent utilizat), o solidă, informată și temeinică istorie a Partidului Național-Tărănesc (mai înainte, la Editura Litera, o istorie, mai subțirată, a Partidului Tărănesc). Anul trecut și-a revizuit cartea din 1983, curățind-o de leștul conjunctural inevitabil atunci, trimițând-o în lume sub înfățișare - cum să spun? - decentă, rămânând (fusesse și înainte) o lucrare de referință, tot așa cum, pentru Partidul Conservator, avem cartea, remarcabilă, a d-lui Ion Bulei. (Păcat că n-avem și o istorie a Partidului Liberal). Din 1989 încoace, zăgazurile cenzurii dispărând pentru cartea de istoriografie mult încercată în anii dictaturii, dl. Ioan Scurtu a publicat câteva lucrări și culegeri de documente. Una, despre regele Ferdinand, am comentat-o, acum câteva săptămâni, în revista noastră. Mai înainte a publicat o carte despre Iuliu Maniu, pe marginea căreia mă opresc astăzi. Se cuvine spus din capul locului că această lucrare a dlui Scurtu are, mai curînd, cu ale ei 183 de pagini, un caracter de informare. Negreșit, dl. Ioan Scurtu dispune de toată documentația temei studiate. Dar ea este, aici, prea succint tratată, cu datele esențiale necesare, fără răgaz analitic și demonstrativ. Predomină caracterul strict istoriografic, oprindu-se, cronologic, pe momentele capitale ale personalității lui Maniu. De n-ar fi micul capitol final, cumva concluziv și o încercare de privire de ansamblu, aș fi spus că lucrarea nu trece de la detaliu la general. Monografia, marea monografie despre personalitatea lui Iuliu Maniu, care să analizeze, ca în sistematica istoriografiei literare, viața și activitatea prodigiosului om politic, trebuie scrisă de acum încolo. Poate că o va face chiar dl. Scurtu. Dar cu un spor de afindare în arhive, pentru a culege material inedit, cu lectura adîncită a presei timpului, a dezbaterilor parlamentare, a memorialisticii, corespondenței și a altor documente necesare. Și, apoi, cînd se va scrie cartea, cu perspectiva de analist temeinic, folosind, pentru sondarea psihologiei, psihanaliza și alte științe complementare, cu ajutorul cărora să ni se dăltuiască portretul personalității din interior a marelui bărbat politic. Sînt încredințat că această carte va fi scrisă și o aștept, încrezător, spre a o comenta. Ar fi păcat dacă nu ar purta semnătura dlui Ioan Scurtu.

Fascinantă personalitate a fost, fără îndoială, Iuliu Maniu! Caracter pietros, a fost, mai curînd, de îndată ce s-a implantat pe scena vieții politice regătene, un inadaptabil, avînd mereu aerul de dezrădăcinat. Se formase în mediul transilvan cesaro-crăiesc, cu necesarul tralvalu politic, ca român, de opoziționist continuu. Aici dovedise multă tărie de caracter, neînduplecată vigoare militantă, remarcîndu-se printre adversarii politicii pasiviste pe care o preconizau unii dintre fruntașii Partidului Național Român. Nu a făcut parte chiar dintre oțeliți (precum Goga și alții), dar adept neclintit al activismului a fost cu strălucire. Destinul a fost, pînă la un punct, bun cu el. A fost, în 1918, conducătorul Comitetului Național Român din Transilvania și, după declararea Marii Uniri, președinte al Consiliului Dirigent iar, după desființarea acestuia (1920), ales președinte, la 46 de ani, al Partidului Național Român. Au fost, toate trei și încă altele, demnități pe care le-a onorat cu pricepere și competență. Intra, acum, fără preparative, pe o scenă politică, a României Mari, care era cu totul altfel, purtînd, esențial, trăsăturile obiceiurilor politice regătene. S-a spus că, pentru orientarea în acest nou climat, Maniu,

cu formația sa ardeleană, n-avea antene. Adevărul e că la trăsăturile sale de formație spirituală, intelectuală și politică, se adăuga și una esențialmente caracterială. Maniu era, prin caracter, un scoțos lipsit de maleabilitate, durat din piatră tare, cu o solemnitate rece, afabil, politicos, dar incapabil de căldură sufletească. Al. Vaida-Voevod, și el ardelean, dar temperament versatil, cu totul opus lui Maniu, s-a integrat perfect mediului politic (nu numai) regătene. Maniu a rămas egal cu sine, distant, glacial, protocolar. Era vai și amar de cel (sau cei) care trebuiau să trateze, prin conciliabule, chestiuni politice cu Iuliu Maniu. Venea la tratative, pe care el le numea pertractări, cu punctul de vedere prestabilit. Și proceda prin istovirea adversarului. Gusta delicii în prelungirea cît de mult a pertractărilor. Partenerul (partenerii) erau lăsați să vorbească mult, dîncolo de miezul nopții, fără a se ajunge la nici o concluzie, ședința era prorogată pentru a doua zi, cînd totul era reluat de la început, pînă obținea ceea ce dorea. Tratativele pentru fuziunea naționalilor cu țărăniștii au durat aproape patru ani. Și, în 1926 cînd au fost reluate, după o întrerupere de doi ani, Virgil Madgearu declarase, înnebunit, că nu mai poate suporta, efectiv, calvarul pertractărilor. Și, totuși, au fost reluate și nu s-au încheiat pînă ce Maniu n-a obținut ceea ce dorise de la început. Constantin Stere, care a suferit enorm, de pe urma neînțelegerilor cu Maniu, i-a creionat, în 1930, vestitul portret de abate iezuit, *Domnul Președinte*, (inclus în volumul *Preludii*), care rămîne memorabil, adevărat punct de pornire pentru înălțarea unei mari monografii.

S-AR PUTEA crede că tăria caracterului a fost o țară psihologică, cînd, de fapt, această trăsătură e un mare merit. E, într-adevăr, un merit mai ales într-o țară ca a noastră, care a avut parte de puține caractere. Dar în activismul politic, cînd mai ai parte și de înalta demnitate de președinte al unui mare partid, această calitate se transformă, inevitabil, într-o deficiență. Neînduplecarea lui Iuliu Maniu s-a exercitat, cum se știe, în conflictul cu regele Carol al II-lea, văduvind P.N.T. de șansa revenirii la guvernare în noiembrie 1937. Maniu a fost în acest plan, la început, de fapt, șovăielnic. Îl voia pe prințul Carol revenit în țară, dar ca regent. Și, în 6 iunie 1930, cînd acesta a revenit în țară, neacceptînd propunerea lui Maniu, acesta nu l-a arestat și expulzat imediat (putea, ca premier ce era), ci i-a acceptat dorința de a deveni rege. I-a pus regelui condiția de a-și reface căsătoria cu principesa Elena și neaducerea în țară a Elenei Lupescu. Cînd, peste câteva luni, Lupeasca a revenit în țară, premierul Iuliu Maniu iarăși n-a fost ferm, neexpulzînd-o cum trebuia și putea să o facă. A continuat să guverneze pînă în octombrie 1930, cînd deșantarea Camarilei (care era mai puternică decît tot guvernul) a atins culmi inacceptabile. Maniu a demisionat. Dar a acceptat din octombrie 1932 pînă în ianuarie 1933 să preia, din nou, conducerea guvernului, continuînd să-i ceară regelui intrarea în constituționalitate, plecarea Elenei Lupescu și dispariția Camarilei. Și, apoi, pentru atingerea acestor obiective, a renunțat la șefia partidului, rostind discursuri teribile contra Camarilei, care au fost considerate anti-dinastice. Nu erau, Maniu fiind un dinastic convins. Dar voia o monarhie constituțională, pe cînd regele voia un regim de autoritate (dictatură) personală. Această ostilitate declarată cu regele s-a răsfrînt și asupra P.N.T., care n-a primit, din această cauză, cum se cuvinea, în

IOAN SCURTU

IULIU

MANIU

Ioan Scurtu, *Iuliu Maniu, Activitatea politică*. Editura Enciclopedică, 1995.

noiembrie 1937, guvernarea. Poate că, încerc o ipoteză de lucru, dacă Maniu ar fi fost mai puțin neînduplecat și Palatul s-ar fi aflat în bune relații cu P.N.T., primind succesiunea la guvernare, țara ar fi fost scutită de anii de dictatură regală, cu suspendarea Constituției din 1923 și tot cortegiul de încordări, inclusiv sîngeroase de care a avut parte pe plan intern. Dar în lupta cu regele (după ce în decembrie 1937 a comis eroarea pactului de neagresiune cu legionarii), Maniu a cîștigat finalmente. Cesiunile teritoriale silite din 1940, culminînd cu aceea din august a Dictatului de la Viena, l-au pus în insolubilă dificultate pe rege, fiind silit să abdice. Maniu s-a înțeles cu Antonescu, de îndată ce acesta a fost chemat să conducă țara, să i se impună regelui abdicarea. Cu experiență în travaliul de opoziție, n-a respectat promisiunea făcută lui Antonescu de coparticipare la guvernare. A protestat, către Antonescu, pentru asumarea actului de aderare a României (noiembrie 1940) la Axă, a acceptat intrarea în război numai pentru recucerirea teritoriilor românești răpîte de sovietici, dar a condamnat, în memorii ferme, continuarea ostilităților dincolo de Nistru. Există, apoi, un capitol în politica desfășurată de Iuliu Maniu, în care cecitatea i-a fost totală și analiza defectuoasă. A întreprins tratativele de pace cu aliații, investind încrederea toată în anglo-americani, ignorînd realitatea sovietică. S-a înșelat catastrofa, deși era evident că în estul Europei stăpîna va deveni U.R.S.S. A fost înșelat și în episodul alegerilor din 1946, cînd emisari americani (ambasadorul Harri-man) și englezi i-au dat asigurări că alegerile vor fi libere, deși Maniu știa prea bine ce înseamnă alegeri libere în România. Și deși aceste alegeri au fost catastrofal trucate, guvernele Angliei și S.U.A. au recunoscut, cinic, parlamentul, deci, inclusiv, alegerile. Dar, mai înainte, cînd, în 1944 și 1945, lui Iuliu Maniu i-a fost oferită conducerea guvernului, a refuzat pentru a nu se compromite sau pentru că prefera lupta în opoziție, tot așa cum a refuzat guvernarea, în 1919, din partea regelui Ferdinand, pentru că nu voia să accepte condițiile tratatului de pace de la Trianon care, la capitolul minorități, avea clauze care i se păreau împovărătoare pentru țară. Cu o astfel de tactică a evitării răspunderilor și a neînduplecării sale știute, acest mare bărbat de stat n-a fost ministru (de fapt, prim-ministru) decît vreo trei ani și jumătate în toată viața. Dar a fost, mereu, mai puternic ca om politic decît un ministru în funcțiune. Cum spuneam, fascinantă și contradictorie ne apare personalitatea lui Iuliu Maniu!

"Secretoșenie",
"dubioșenie",
"descurcătoșenie" etc.

NU CRED că e o coincidență: toate exemplele recente de derivare cu sufixul *-enie* sînt cuvinte cu sens negativ, depreciativ. Inițial, sufixul substantival - de origine slavă, pătruns prin termeni ca *blagoslovenie*, *smernenie*, *spășenie*, - producea abstracte verbale și nu avea nimic negativ. Astăzi, sufixul pare să formeze doar nume de însușiri, derivate de la adjective, să prefere ca bază adjectivele în *-os* și să-și fi consolidat valoarea peiorativă. Această valoare o observăm într-un articol din 1967 Zorela Creța, explicînd-o prin preluare din temele unor derivate mai vechi; la fixarea ei a contribuit, desigur, și conotația de element vechi și popular, potrivit folosirii cu distanțare ironică. Cîteva cuvinte formate cu acest sufix - *ciudățenie*, *curățenie*, *zgîrcenie* - au totuși frecvență mare și au rămas nemarcate stilistic. Puțin productiv în limba contemporană (cum demonstrează V. Rudeanu într-un studiu din 1960), sufixul a fost folosit, de multe decenii, cu intenții stilistice. Iorgu Iordan culegea, acum o jumătate de secol (*Limba română actuală*, ediția a II-a, 1947), cuvinte ca *arătoșenie*, *băstinașenie*, *dîrzoșenie*, *șchiopenie* - creații ale scriitorilor vremii - și considera ca "foarte ciudat" tocmai un termen care s-a impus de atunci (a fost înregistrat și în DEX): *cumsecădenie*. Mirarea lingviștilor, se observă încă o dată, nu influențează destinul unui cuvînt.

În limbajul publicistic de azi, multe cuvinte cu conotație familiară și populară sînt folosite în comentarii persiflante asupra vieții sociale și politice contemporane. Unele sînt derivate mai vechi - *lăudăroșenie*, *hidoșenie*, *cărpănoșenie*: "în ciuda lăudăroșeniei guvernamentale..." ("România liberă" = RL, 1681, 1995, 20); "un reportaj de la Pitești, de toată hidoșenia" ("Fraierul român", 14, 1991, 16); "escrocheria nu a întîrziat însă să-și arate toată hidoșenia" (RL 1173, 1994, 16); "de o cărpănoșenie ieșită din comun, R.B. și-a vîndut ușa de la intrare" ("Evenimentul zilei" = EZ, ep. 1000, 1995, 2). *Scorțoșenie* - care este înregistrat în DLR ca termen rar, pe baza unei singure atestări - reapare în uz: "a renunțat la scorțoșenia prezidențială" (EZ, 136, 1992, 1). Cîteva cuvinte sînt, după toate aparențele, creații recente: *găunoșenie* ("Accent", 8, 1991, 1), *plicticoșenie* - "dacă ar fi să dăm crezare Televiziunii Române, Plenara Consiliului Național al PSM s-a desfășurat într-o atmosferă de liniște vecină cu plicticoșenia" (EZ, 748, 1991, 1), *secretoșenie* (a cărui bază de derivare, familiarul *secretos*, a fost destul de tîrziu inclusă în dicționare) - "*secretoșenia* în care e învăluit SRI-ul" (EZ, ep. 240, 1993, 1). Un derivat ad-hoc ca *dubioșenie* - "*dubioșenia* sănătoasă a momentului" ("Adevărul", 419, 1991, 1) - șochează prin atașarea sufixului vechi și popular la un neologism (*dubios*). Inovația *descurcătoșenie* - "ne-am familiarizat cu «răul» de acum, îl cunoaștem, îl exorcizăm eventual prin *descurcătoșenie* balcanică" ("Contrapunct", 31, 1992, 2) - se bazează pe un decupaj înșelător, pe gruparea sufixului *-enie* cu sufixul *-os* (prezentat în toate cuvintele recente) și pe substituție de sufixe. Oricum, exemplele de mai sus sînt destul de numeroase pentru a atesta funcția stilistică a unui sufix încă viu, cel puțin într-o zonă a limbii actuale: în sfera ironiei și a depreciării, extinse din limbajul familiar în cel public.

În amintirea Gabrielei Negreanu

N-AM ÎNTELES-O niciodată pe Gabriela Negreanu. Deși am fost colegi de facultate și prieteni, deși am lucrat ani la rând în aceeași clădire sumbră, Casa Scânteii, deși am ajuns să polemizăm, adică să ducem sinceritatea până la paroxism, n-am comunicat niciodată cu adevărat cu ea. Avea exigențe pe care nu le puteam îndeplini nimeni și care mă intimidau. Iar dacă totuși încercam să mă ridic la înălțimea aspirațiilor ei morale sau literare, declara brusc că vrea de la oameni cu totul altceva, de exemplu să zboare sau să călătorească în alte epoci.

Am cunoscut-o în 1965, la București. Din cauza ei era să ratez examenul de admitere la facultate. Așteptam să intru la "oral" și deodată, pe hol, și-a făcut apariția o fată frumoasă - brunetă, cu ochii-albaștri și cu o expresie de ființă în veci nesupusă - care, după un schimb de replici convenționale (de unde ești? ce-ai făcut la "scris" etc.), m-a angajat într-o discuție despre Schopenhauer (pe care îl citisem, fiindcă mă pasiona Eminescu) și Fichte (de care nici măcar nu auzisem). Avea acest obicei, să ridice vertiginos și sfidător miza oricărei discuții. Era ca matca unui stup de albine care se înalță foarte sus în văzduh pentru a constata dacă se găsește vreun trântor capabil să se țină după ea. Tot discutând, n-am auzit când am fost chemat să intru la examen și am tot dat absent. Noroc că tatai meu, prezent acolo și mai atent decât mine, m-a găsit urgent și i-a convins pe examinatori să mă scuze.

Examinarea se făcea în ordine alfabetică. După mine, cu Ș, a intrat Gabriela, cu V (pe atunci, fiind încă nemăritată, se numea Vasilache) și s-a prezentat strălucit. Am devenit amândoi deodată studenți ai Facultății de Limba și Literatura Română și între noi s-a legat o prietenie literară trainică, dar și furtunoasă. Gabrielei îi plăceau alcoolurile lirice tari, voia mereu de la cuvinte ceva nemaivăzut și nemaiauzit. În prezența ei mă simteam iremediabil un Sancho Panza, în timp ce pe ea o vedeam ca pe un don Quijote feminin pierzându-se undeva în zări, călare pe un cal de hârtie.

Era și multă poză în atitudinea ei. Avea o înclinație spre bravadă. Dar gesturile teatrale nu erau doar teatrale; exprima strident dorința nerealizabilă de altceva, disperarea, disprețul față de somnolența semenilor.

GABRIELA NEGREANU s-a născut la 6 iulie 1947 la București. A urmat liceul la Botoșani și Călărași. În 1970 a absolvit Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București. Timp de cincisprezece ani (între 1970 și 1985) a fost redactor la Editura Albatros. A încetat din viață la 22 octombrie 1995 la București și a fost înmormântată la Cimitirul Străulești II.

*

Cărți publicate: *Paul Valéry și modelul Leonardo*, eseu, Ed. Albatros, 1978, *Decorul și prezența*, versuri, Ed. Cartea Românească, 1979, *Elegii pentru sufletul înflorit*, versuri, Ed. Eminescu, 1981, *Mototol-Rostogol*, roman în prozoversuri, pentru copii, Ed. Ion Creangă; 1981, *Jurnal / Eul pelerin*, versuri, Ed. Eminescu, 1984, *Partea omului*, versuri, Ed. Cartea Românească, 1987, *Incinte*, versuri, Ed. Eminescu, 1988, Paul Ioachim, *Orație pentru o re-naștere*, versuri, antologie, traducere, prefață și note de Gabriela Negreanu, Ed. Univers, 1989, *Viziune cu logofagi*, versuri, Ed. Pontica, 1994, *Noaptea inițiaților*, versuri, Ed. Albatros, 1995.

Era din Călărași și îmi povestea că trecea Dunărea înot, prin locuri periculoase, pe unde nici bărbații cei mai curajoși nu se încumetau să treacă. N-am crezut-o. Și ca să mă convingă, numai ca să mă convingă, a spart cu pumnul (ne aflam pe stradă) vitrina imensă a unei farmacii. Cioburile s-au revărsat pe trotuar cu un huruit asurzitor, s-a adunat lume, farmaciștii au luat-o ostatică pe Gabriela, iar ea, cu mâna sîroind de sânge, mă întreba obsesiv dacă în sfârșit o cred.

Asemenea gesturi mă speriau, nu le priveam cu superioritatea stupidă a unui om "echilibrat" și nici acum nu le privesc așa, dar pur și simplu mă simțeam depășit de situație.

Gabriela era prietenă, pe atunci, nu numai cu mine, ci și cu Doina Bujor, George Arion, Dorel Cristea și mulți alții. Eu nu pot vorbi însă în numele lor, nu știu cum și-o reprezentau ei, povestesc numai ce-a rămas în amintirea mea.

Țin minte că o dată, la Înviere, m-a obligat să mă sui împreună cu ea în clopotnița Mitropoliei ca să auzim de aproape dangătul clopotelor. Și l-am auzit îndeaproape: eu înapăimântat, cu degetele în urechi, convins că o să-mi plesnească timpanele, ea extaziată, ca sub influența unui drog.

Știa și să se joace, dar o făcea cu gravitate. Într-o bună zi, la facultate, în pauza dintre două cursuri, ajutată și de alte fete, s-a apucat să mă fardeze și să mă îmbrace cu o hamă de blană și cu o căciuliță adecvată și a executat totul cu atâta seriozitate încât la sfârșit arătam ca o cucoană gigantică. Când a intrat să-și țină cursul Romul Munteanu, n-am mai reușit să mă demachiez repede...

În anul doi de facultate am fost exclus din UTC într-o ședință publică (nu mai contează acum din ce cauză) și, în opoziție cu numeroșii mei acuzaatori improvizați, Gabriela mi-a luat (inutil) apărarea. Apoi a fost pedepsită pentru acest gest de curaj. Parcă o văd și o aud ținându-și discursul. Pentru că un discurs a fost, un discurs incendiar. Ținuta intelectuală îi dădea Gabrielei autoritate, complexându-i pe tovarășii de la prezidiu.

D-UPĂ terminarea facultății, Gabriela a lucrat mulți ani la Editura Albatros. Se știe că a făcut lucruri bune acolo, că a susținut o literatură inteligentă și nonconformistă, că a devenit treptat

unul dintre cei mai stimați editori ai țării. Pe vremea aceea, însă, eu mă gândeam la ea nu numai cu admirație, ci și cu compătimire. Arăta ca o ființă captivă. Era palidă și nervoasă, se înrăia din cauza presiunilor cărora încerca să le reziste. Lung și chinuitor a fost dresajul Gabrielei, nu numai pentru Gabriela, ci și pentru dresorii de la Consiliul Culturii și de la "partid" și nici nu s-a încheiat cu rezultatele scontate.

Gabriela era sfâșiată între simțul datoriei - voia să fie o soție desăvârșită, o mamă desăvârșită, o salariată desăvârșită - și dorința ei innăscută de libertate și aventură. Năzuia în continuare să ajungă la mari înălțimi, acolo unde încă n-a ajuns nimeni, chiar și când brațele îi erau trase în jos de sacoșe cu alimente obținute cu greu. Ținea să-și păstreze locul în editură (pe care, de altfel, până la urmă l-a pierdut), să rămână o persoană respectabilă în sensul convențional al cuvântului, dar ținea în același timp să fie ea însăși, să nu se supună unor reguli care deveneau de la o zi la alta mai prostesti și mai grețoase.

Cred că atunci s-a rupt ceva în sufletul ei.

Gabriela Negreanu a fost interesată încă din facultate de Paul Valéry din care și-a făcut până la urmă un model. O tascina gradul înalt de intelectualizare al textelor lui (cel puțin așa declara), dar și mai mult conta pentru ea - cred - seninătatea acelor texte, care îi provoca o sfâșietoare nostalgie. A publicat destul de frecvent poezii și eseuri. Poeziile ei nu m-au cucerit niciodată, mi se părea că poeta este prea voluntară în raport cu cititorul, că îl biciuiește cu neologisme reproșându-i implicit o presupusă lenie a gândirii. Dar nu puteam să nu observ că tot ceea ce scria Gabriela, și poezii, și eseuri, se remarcă printr-o inteligență violentă, prin generarea unui fel de electricitate lingvistică, printr-un elitism declarat și sfidător, cu efect tonic pentru cititorul masochist.

Mai mult decât orice mi-au plăcut răspunsurile date de ea la o rubrică de "Poșta redacției" susținută la un moment dat în *Luceafărul*. Gabriela Negreanu îi convoca pe toți corespondenții la o competiție pretinzând eforturi supraomenești, infernală, parcă își propusese pur și simplu să scoată sufletul din ei. Iar bieții corespondenți, unii dintre ei cu o pregătire precară, acceptau provocarea, atrași tocmai de această exigență nemiloasă. Eram sigur, citind acele răspunsuri competente și intransigente, formulate lapidar și usturătoare ca o tăietură de brici, că și eu, care aveam de bine, de rău, un statut de profesionist al scrisului, aș fi căzut la examenul săptămânal din *Luceafărul*.

Gabriela devenise ciudată. Când mă întâlneam cu ea îmi vorbea de o organizație secretă care îi furase textele și i le valorifica în țări îndepărtate sau despre existențele ei anterioare, pe care pretindea că și le amintește. În momente cu totul nepotrivite (de

exemplu la o aniversare a absolvirii facultății, în prezența mai multora dintre foștii noștri colegi) acuza asistența că trăiește mediocru și că ar fi mai bine să-și pună capăt zilelor decât să se scufunde în continuare în proza vieții.

NU ȘTIU ce-a făcut Gabriela după Revoluție. M-am înstrăinat de ea (deși o consideram și o consider în continuare un fel de rudă de sânge). Auzeam din când în când zgomotul de explozie al câte unui articol publicat de ea (de pildă articolul în care condamnă la scenă deschisă, în termeni energici, cu o mobilizare intelectuală demnă de o cauză mai bună, un pretins imperialism al francofoniei) și simțeam o strângere de inimă. Îi vedeam, în imaginație, sângerând pumnul cu care spărgea vitrine de data aceea abstracte. O și întâlneam uneori, cu totul întâmplător și fugitiv. Ne străduiam amândoi, silnic, să simulăm comunicarea, ca să evităm o ceartă interminabilă și istovitoare. În ultima vreme se îngrășase și mi-era îngrozitor de milă de ea, mai milă decât de mine, care știu ce înseamnă să fii gras. Gabriela cea de altădată era parcă întemnițată într-o Gabrielă mare și greoaie. Îi mai recunoșteam numai privirea.

Pentru ca în cele din urmă Gabriela să se sinucidă, aruncându-se de la etajul nou al blocului în care locuia... Ar fi fals, ar fi exact în stilul repudiat de Gabriela, să susțin acum că ea lasă în urmă o operă, că autoarea a dispărut, dar ne-au rămas cărțile ei etc. etc. Tragedia constă tocmai în faptul că Gabriela nu a reușit să-și construiască un monument mai rezistent decât bronzul. Ea este unul dintre martirii ideii de creație. S-a sacrificat fără să obțină nimic în schimb. Ne-a fost extraordinar de folositoare, tuturor, și tot noi o vom uita, nerecunoscători. A întreținut, cu o intensitate dusă până la paroxism, până aproape de nebunie, dorința de a atinge absolutul și ar fi meritat poate mai mult ca oricine să-l atingă. Când mă gândesc la Gabriela încep să-i urăsc pe autorii talentați, doar talentați, care produc capodopere fără să aspire dramatic la așa ceva. Gabriela a trăit viața unui mare scriitor și nu va avea postumitatea unui mare scriitor.

Și nici măcar nu poate, acum, să mă contrazică! Ce n-aș da să mă mai poată contrazice! Ce fericit aș fi să-i mai aud replicile, oricât de tăioase, și să mă recunosc învins!

Alex. Ștefănescu

PREPELEAC

de Constantin Toiu

Din moși, strămoși

ZIARISTICA bucureșteană de azi, ne gândim la aceea scrisă cu talent, ca și prozele unor însemnați scriitori din secolul trecut și din scrierile din sub ele, ca *pat germinativ*, textele străvechi ale cronicarilor munteni, mai ales. Gura lor "spurcată", ochiul șter, necruțător în schițarea portretelor, expresia imprevizibilă sunând ca un pocnet în mijlocul frazei, - mai ordonată decât a moldovenilor, - străluminând diabolic scrisul, au pus o pecete originală pe literatura noastră. Suntem ce-am fost. Vom fi, oare, cândva, alții de cât suntem?... Ca ziar, de când tot scoatem ziare, nu vom avea niciodată un fel de *Le Monde*. Nici în proză, umanismul elevat al lui Thomas Mann. Am avut, în schimb, avem, vom avea mult-mult acid în călimări, multă culoare, vopsea, vervă drăcească. Idilișmul, când e, e o oftică, - trece repede...

Să luăm, pe sărite, câteva eșantioane din scrierile muntean *Radu Popescu*, scriind în jurul lui 1700:

...*PRIN MIJLOCUL* acestor vremi, au venit veste du peste Olt că *Barbu sârdarul, începătorul turburării și al stricăciunilor țării și cap țârului, iar cu crăpat și s-au dus drăcului, iar cu moarte rea și groaznică, precum de la cei ce au fost de față acolo am auzit* (ca-n latină n.n.). *Încă în 10 zile ce au bolit s-au umflat și au negrit tot trupu, și încă viu fiind ochii amîndoi i-au sărit din cap; iar după ce au murit și au trecut 3 zile, au fost ieșit viermi din mormînt și putoare mare, cât s-au umplut beserica, care minune s-au auzit pătutindena și au trimis boierii cei de la Craiova, de le-au adus viermi, pentru credință, de au văzut. Au fost viermi mari albi cu capetele negre. Cu aceasta au arătat Dumnezeu, dreptul judecătorii tuturor oamenilor, vieni neadoriți făcînd și alte multe rele fapte, că pă stăpîn-său *Nicolae vodă* l-au viclenit și l-au robit împreună cu catanele. Țara încă s-au robit peste Olt și dincoace de Olt, încă mai mult decât 78.000 de suflete. Mănăstirile... s-au arsu cele mai multe și case boierești și ale săracilor s-au pustii. Și ca acestea multe rele s-au făcut, din răutatea*

lui și a soțiilor lui. Și cînd îl rădica să-l ducă să-l îngroape, țară era multă, fiind strînsă acolo. *Blestema toți și zicea:*

- *Du-te să dai seama înaintea lui Dumnezeu de cele ce ne-ai făcut și creдем adevărat că nu va scăpa nici ele, nici soțiile lui din urgia lui Dumnezeu.*

Vizite, zaiafeturi (n.n.)

...*ÎNTR-ACEASTĂ* vreme au trecut prin țară *Ipsir-pașa... și viind știrea domnului că vine, au trimis la căpitanul de la Focșani, de i-au ieșit înainte cu slujitori și i-au făcut conace. Și de acolo porceșind și viind tot cu conace, i-au ieșit domnul înainte peste Colintina, cu toată boerimea și slujitorimea, de i-au făcut cinste mare. Și au venit pîn București, de au mas o noapte, și văzînd cinstea ce i-au făcut domnul, a doo zi, cînd au vrut să porceșă, au mulțumit domnului de cinstea ce i-au făcut... Și porceșînd iar cu boierii, cu slujitorii, din București, l-au plecut domnul pînă la deal între vii... (agențiile de presă, n.n.) (...)*

...*Acestea dar trecînd și viind și primăvara, și avînd domnul fiică a mării-sale dă vîrstă ca dă 13 ani și cunosînd om cumine și de treabă și învățat, au măritat pă fiica mării-sale după dînsul, făcîndu nuntă mare și minunată... Făcutu-s-au jocuri la această nuntă, care nu s-au făcut altădată, hore de boieri și de coconi, hore de jupînese și de cocone, tot împodobite... Dar jocurile celelalte ce s-au făcut, că au trimis domnul în Țarigrad de au adus jucători și zicători, și au făcut feli de feli de jocuri și pă pămînt și pă funii, mese mari în opt zile, tot cu zicăături și cu tunuri... Domnul dar după aceasta fiind vesel, și toți boierii făcea preumblări și să ospăta pă la Văcărești, pă la Cotroceni, și era de sus pînă jos o veselie și o bucurie. Dar după veselie, zice vechia parimie, vine și întristare, că nu zăbovi mult (și)... (urmarea nu mai conțea n.n.)*

(Cronicari munteni, Editura Albatros, 1973)

SIMULACRELE NORMALITĂȚII

de Eugen Negrici

Arca

CRONICILE noastre s-au constituit, în chip covârșitor, din înscrieri de fapte (războaie, trădări, descăpăținări, intrigi, răzburări) comentate sumar, justificate prin fatalitatea istoriei și ursita alunecoasă a țării ori ordonate în cel mai bun caz prin puterea de coagulare a principiului "moral" al răspătării răului prin rău.

Pentru că transformă totul în acțiune politică, letopisețele rareori fac loc *omenescului* și din lectura paginilor lor sărace, fără o ținută intelectuală înaltă, din care absentează pînă și simțul eroicului, nu aflăm mai nimic despre felul cum arăta viața de zi cu zi - cea de la curte dar și cea din țărgurile și satele noastre.

Pentru a reconstitui atmosfera și mentalitățile acelor vremuri revolute și a afla câte ceva despre felul cum trăiau în fond oamenii, trebuie să apelăm la texte de altă natură, scrise cu alte motivații. De pildă la *Condica logofătului Gheorgachi* (1762) care, în afara informațiilor de ordin protocolar vizînd "țărăniile" curții, conține un stoc de informație epică esențializată care incită la considerații sociologice și psihice. Aflăm, astfel -, date fiind ocupațiile cam domestice ale boierilor de rang -, că modelul organizării feudale românești nu e altul decât acela al gospodăriei patriarhale, că "rînduiala" (parataxisul) și așezarea în scenă dau cheia înțelegerii vieții de curte, că întîmplările ei au, în ritul politic, la cîrmă, totdeauna un gest cu putere simbolică (închinarea paharului, plecaciunea, sărutarea mîinii și mai ales atribuirea veșmintelor, "investirea").

Prin belșugul ei de amănunte plastice *Condica* devine o cronică a *vieții de curte* de care în chip straniu - cu excepția lui Radu Greceanu obligat să o facă - cronicarii noștri nu par interesați.

Tot astfel, pentru reconstituirea istoriei vii a vieții sociale sîntem obligați să recurgem la analiza hrisoavelor cuprinzînd mărturii, acte de judecată, danii, vînzări de țigani, testamente. Confirmînd înclinația narativă a scrisului vechi românesc, multe conțin întîmplări reproduse în spirit reportericesc, scurte povestiri anecdotice pitorești sau de un realism dur - suficient de contururate pentru a simți mișcările respirației unei lumi apuse dar pline-ochi de certurile, înșelăciunile, furturile și crimele - cam aceleași dar în alte haine - care fac deliciul cititorilor de ziare de azi. În totalitatea lor aceste cioburi de viață oferă imaginea extraordinară a existenței imediate și devine *cronica privată* a țării.

Pentru înțelegerea modului de reprezentare a lumii, a raportului omului simplu cu întîmplările istoriei, sîntem constrînși să luăm în seamă însemnările de pe

vechile tipărituri bisericești care reprezintă un test socio-psihologic ideal, căci nu poți trișa cînd ai la dispoziție cîțiva centimetri pătrați de pe pereții albi ai cărții sfinte, cînd știi că scrii "cu mîna de țărîna" ca într-o depoziție sub jurămînt.

În sfîrșit, îi revine *Gheenealohiei familiei Cantacuzinilor* (1787) - opera lui Mihail Cantacuzino, fost mare ban și general-maior în armata imperială rusă - rolul de a completa letopisețele cu amănunte ale vieții intime, de familie. E aceasta nu numai cronică unei familii ci și o *cronică a familiei*, în care apar și se impun pentru prima oară, frecvent, - ca personaje - femeile neamului. Ea e plină de amănunte mai mult sau puțin interesante din viața cuplurilor, cu dramele și micile lor bucurii, cu decesele, botezurile, nașterile, nunțile, despărțirile și bolile care le jalonează cursul prezizibil. Se configurează destule povestiri duioase sau triste de familie, nuvele sentimentale *in nuce* - așteptîndu-și scriitorul care să dea extensie și carne datelor sumare din text.

Aflăm de pildă cum "copaciul" (arboarele genealogice, n.n.) lui Ilie Vistucuzino și fratele cu Andronice Cantacuzino și nepotul Iordache Pașcanu și cu Ioan, și al treilea fiu al lui Gheorgache, fiul lui Andronic "nu a avut lăstari" din pricina orgoliului de familie și a ingerințelor factorilor politici (tot de familie), deveniți criminali pentru tinerii care ar dori să-și trăiască viața liberă de stat. Relațiile de familie se arată a fi mai complexe decât le bănuiam iar ocupația principală a secolului al XVIII-lea - intriga de palat - se preschimbă, nu o dată, în intrigă de alcov, bulversînd intimitatea perechilor. Sînt dese intervențiile "de sus" (după cum se vede - de lungă tradiție la noi) care, invocînd puritatea "dosarului" sau alte principii mărețe, canalizau pasiunile în direcția satisfacerii dorințelor meschine ale familiei domnitoare. Fetele bătrîne și fără noroc și văduvele tinere aparținînd clanului trebuiau, nu-i așa, să-și afle un rost, să se știe măritate și la casa lor. Cu orice preț. Din păcate, ne lipsește spațiul spre a putea aprofunda, prin exemple, vechile relații matrimoniale, așa cum ni le dezvăluie *Gheenealohia familiei Cantacuzinilor*. Ne dăm seama, însă, că numai punînd la un loc, într-un singur mare corp de texte, ca într-o arcă a lui Noe, cronicile, hrisoavele, însemnările de pe cărți, condica de ceremonial și "gheenealohia", obținem acea epică lămuritoare și complexă - marele "roman" al istoriei pe care am rîvnit mereu să-l avem la îndemînă.

MIC DICȚIONAR

de Mihai Zamfir

NOSTALGIE. Nostalgia nu semnifică doar o stare de reverie sentimentală, apatia pură: ea poate însemna, în același timp, cunoaștere și reflecție lucidă.

Într-o recentă seară de toamnă, am urmărit la Televiziune toamna *Livada cu vișini* cehoviană, spectacol realizat în urmă cu douăzeci de ani. A vorbi despre adîncă nostalgie personală pe care - unei bune părți a publicului românesc - această revedere i-o stîmtea, ar fi prea puțin, cînd e, în

rolurile principale, actori dispăruți, precum Gina Patrichi, Fory Etterle, George Constantin ori Vasile Nițulescu. Fiecare dintre ei, singur, ar fi fost suficient pentru a da strălucire unei trupe teatrale; împreună, evoluau natural și lent, ca într-o mișcare de astre, oferînd întregului spectacol perfecțiunea. Muzica halucinantă, ușor descompusă, a lui Johnny Răducanu făcea copleșitoare tristețe cehoviană și mai copleșitoare. În regia lui Cornela Todea, în costumele Doinei Levina, se desfășura în fața noastră capodopera.

Dar nostalgia sentimentală a cedat locul alteia, infinit mai grave. Capodopera pune întotdeauna pe gînduri. Interpretarea părea perfectă pentru că spiritul lui Cehov se insinuase în toate

detaaliile montării. Nu mai era ecranizarea unei piese clasice, era soluția de supraviețuire spirituală a unui mare grup de oameni - de la actori, regizor și echipa de filmare, pînă la zecile de mii de spectatori avizați. În replicile scrise cu aproape un secol în urmă, în altă limbă și în altă țară, răsuna exasperarea și suferința poporului român, căruia, în anul 1975, nu-i mai era permis să se exprime.

Nostalgia lui Cehov după o lume armonioasă i se suprapunea perfect nostalgia noastră după o lume a libertății. Neputînd-o găsi în realitatea înconjurătoare, o căutam - în acei ani infernal de lungi - în textele clasicilor. Cînd orizontul speranței părea închis pentru totdeauna, arta rămăsese singu-

ra scăpare: se agățau oamenii de ea cu disperarea înecatului. Iar artiștilor noștri, conștienți de acest fapt, le rămînea o singură șansă - aceea de a fi perfecți.

Să ne mai mirăm atunci că simfoniile lui Beethoven, interpretate de Furtwängler cu Filarmonica din Berlin, în 1944 și 1945, sub bombe anglo-americe, ori simfoniile lui Mahler, interpretate de Kondrașin sub regimul sovietic au, pe lîngă perfecțiune profesională, încă ceva, greu de definit, care le asigură nevicitatea? Același suflu misterios plutea, acum întreva seri, și peste *Livada cu vișini* interpretată de Gina Patrichi și George Constantin: disperarea unui popor ce pierduse tot, căruia îi rămăsese doar arta.

Într-un aeroport, pe-o bancă

- Domnule Ilie Gheorghe, v-ați întors de curând de la "Athens Festival", unde ați jucat la Herodotticus Odeon Theatre "Furtuna" de Shakespeare, un spectacol realizat de regizorul Silviu Purcărete la Nottingham. În spectacolul sînteți "Caliban". Cum e acest "Caliban"? Ce înseamnă pentru dumneavoastră această nouă experiență cu Silviu Purcărete, această performanță într-un teatru britanic?

- Experiența este fantastică, teribilă. Caliban-ul acesta este extrem de fragil și poate această fragilitate precum și frumusețea lui interioară, în ciuda unei aparențe terifiante, a secat publicul spectator. Înainte însă de a spune ce înseamnă Caliban pentru mine și ce înseamnă această experiență, spectacolele de la Nottingham și de la Atena, așa vrea să vă spun ce înseamnă pentru un actor să intre într-o asemenea bătălie. Cu excepția săptămînii în care au avut loc lecturile, totul s-a petrecut numai în 15 zile. Pare de necrezut, pentru colegii români, să realizați un spectacol tulburător din toate punctele de vedere, în 15 zile! Este un timp de lucru fantastic, un timp intens de creație în care un mare regizor, un mare scenograf, portughezul Hose Manuel Mello, și un mare muzician, Vasile Șirli, au realizat "Furtuna" lui Shakespeare. Spectacolul a fost cumpărat chiar în seara premierei de mari impresari de teatru din lume.

Pentru mine, totul a început într-un aeroport din Paris, unde mă aflam pentru o scurtă escală, direcția fiind Portugalia. Domnul Silviu Purcărete m-a anunțat că are de gând să mă distribuie în acest rol, în această piesă, la teatrul Nottingham Playhouse. "Voi juca în engleză?". "Da, în engleză.". Am făcut ochii mari. Mi se părea o stare imposibil de abordat. Nu știam engleză... Nu că aproape inconștient, dar dintr-un respect teribil pe care-l am, și dintr-o dragoste nemărginită pentru regizor, m-am ridicat și am spus "da!". Nu știam ce mă așteaptă! Regizorul a făcut audiții, pentru celelalte roluri, la care au venit actori din toată Anglia. Am asistat și eu și am înțeles ce înseamnă teatrul englez, rigoarea, lucrurile puse la punct pînă la ultimul detaliu. Actorii englezi reacționau ca un resort perfect. După cîteva minute de discuții de complezență, intrau brusc într-o stare de creație, pe care mulți actori români n-au cunoscut-o niciodată și nici nu cred că o vor cunoaște. În momentul în care am început să lucrez Caliban, cu mine s-a petrecut un miracol. Știam piesa, văzusem spectacolele care se făcuseră, la Bulandra, de exemplu. Despre rolul meu am stat de vorbă în taină, înainte de a ajunge la Nottingham, pe o bancă, pe Aeroportul Otopeni. Atunci regizorul a deschis bariera gândurilor despre Caliban și despre spectacol. Într-o așteptare de o oră și jumătate, pînă la îmbarcare, mi-a vorbit despre Caliban. Am ascultat și am spus "așa va fi!". Totul a mers conform așteptărilor noastre, zic eu. Spre ultimele repetiții, pe drumul pe care-l făceam spre casă, regizorul mi-a spus: "Gata! Lăsați la o parte personajul. L-ați făcut. Asta este. Dați drumul la text!". Eu aveam încă rețineri. Atunci am scăpat de obsesia, care mă inhiba oarecum, că nu toate vorbele pot fi percepute și că vor fi spectatori care vor întreba de ce a fost nevoie de un actor străin. Miza era foarte mare. Am învățat mult, pînă la accentele în fraze în limba engleză. Și a fost superb!

Așa cum spuneam, Caliban-ul meu este fragil, în ciuda faptului că pare imens, că este o forță a naturii născută dintr-o vrăjitoare. Totul pornește de la o replică care-l definește și de la care am început și eu construirea personajului, o replică din actul al III-lea în care el le spune celorlalți: "Vă temeți? Nu vă

Interviu cu actorul ILIE GHEORGHE

temeți. Insula aceasta e plină de zgomote, de sunete - încerc să traduc ideea - care nu fac nici un rău. Dimpotrivă. Uneori, milioane de instrumente încep parcă să-mi treacă pe lîngă urechi. Alteori, alte minuni muzicale îmi mîngîie sufletul și atunci mi se pare că norii toți se deschid asupra mea și toate bogățiile lor cad asupra-mi. Iar cînd mă trezesc, încep să plîng pentru că așa vrea să adorm din nou, ca să găsesc același lucru, ca să mă bucur"... Astea-s vorbele lui, gîndurile lui. Asta-i structura lui interioară: a frumosului, a sensibilității. Dar este, de aceea, extrem de vulnerabil. Pe el îl poți zdrobi cu un sunet, cu un cîntec. Cînd o aude pe Miranda cîntînd, începe să se legene, se prăbușește și cîntă și el. Fuge Miranda în brațele lui Prospero să se ascundă, simte și el nevoia să fie ocrotit: se răstoarnă pe spate, ca un copil, cu picioarele în sus, și cîntă. Are nevoie de alinare, simte nevoia să se joace cu Miranda. E un ludic, dar toți îl refuză. Nu-i rămîne decît să se autoflagelizeze. Scoate niște cîrlige și-și prinde mușchii, gîtul, pîntecul. Durerea asta, impusă de fapt de ceilalți, e un fel de narcotic, se simte ca în transă. Starea lui Caliban pleacă de la frumusețea insulei, de la sunete, de la muzică, de la cosmicitatea sunetelor care-l înconjoară. Eu simt că așa-i Caliban, cum l-a citit Silviu Purcărete. Prospero nu renunță la el. Îi pedepsește pe toți, dar lui Caliban îi spune "tu ai să stai cu mine.". Prospero știe că în Caliban există forța regeneratoare a spiritului pe care l-a pierdut atunci cînd a pierdut-o pe Miranda și controlul asupra vrăjilor, asupra Arielilor, cum i-a multiplicat regizorul. Prospero își dă seama că numai Caliban ar putea să-i recompenseze frumusețea magiei lui și-l păstrează. Caliban rămîne și cîntă Mozart la vioară, cocoțat în mijlocul patului, în timp ce superba turnantă din sîdef se învîrtește cu el cosmic. Așa se termină spectacolul. Asta este pentru mine Caliban. Nicidecum oligofrenie, nicidecum mașinitate grotescă, neșlefuire. De data asta, în ciuda aparențelor, a înfățișării lui, el are o structură interioară superbă.

- Cum a primit publicul conservator britanic această producție Shakespeare a lui Silviu Purcărete, care iese evident din schema tradițională?

- Publicul britanic era familiarizat mai de mult cu stilul lui Silviu Purcărete. Văzuse "Ubu Rex" cu scene din Macbeth, "Phaedra" - care a avut mare succes la Londra. Spectatorii îl așteptau cu o dorință teribilă să vadă un spectacol nou și original: "Furtuna" de Shakespeare. Încă înainte de începerea repetițiilor, în holul teatrului a fost organizată o expoziție cu fotografii din "Ubu", "Titus Andronicus" și "Phaedra", un fel de familiarizare a spectatorilor care nu-l cunoșteau încă pe regizor și stilul său. La Nottingham, "Furtuna" a avut un record de public: 11.000 de spectatori! Încă de la lecturi am primit scrisori care sunau așa: "Domnului Ilie Gheorghe, din partea prietenilor teatrului Playhouse. Vă dorim mult succes și sîntem conștienți că timpul petrecut la Nottingham o să vă fie de bun augur!". Spectatorii intuiau că la teatru se întîmplă o minune și încercau chiar să o întrețină. În seara premierei am primit vederi în

care mi se ura succes. După premieră, nenumărate scrisori de felicitări în care-mi spuneau, printre altele, că mereu casa lor îmi va rămîne deschisă. Am primit buchete de flori, în seara premierei, la poarta teatrului. Ei au presimțit că teatrul lor va renaște prin colaborarea cu Silviu Purcărete. Comportamentul lor, atmosfera caldă, încurajatoare m-au făcut să mă simt într-o stare de creație foarte specială.

- La Craiova ați primit vreodată scrisori, felicitări, încurajări de felul acesta înainte sau după spectacol?

- Nu. Dacă v-aș spune că un tren a fost botezat cu numele teatrului unde lucrează Silviu Purcărete, m-ați crede? Un fel de rapid care face naveta Nottingham-Londra se numește acum "Playhouse", precum teatrul. Cum știu englezii să prețuiască valoarea! Consiliul britanic a asigurat integral costul turneului pe care "Furtuna" l-a făcut la Festivalul de la Atena: diurne, cazări, transport, cu un sejur de încă o săptămînă pentru toți

Caliban, Prospero și Miranda în „Furtuna” de Shakespeare. Regia: Silviu Purcărete. Nottingham Playhouse Theatre.

actorii, și pentru mine inclusiv, dacă aș fi dorit să mai rămîn. Și-au dat seama că teatrul lor trece printr-o renaștere. Iar eu am avut șansa, acordată încă o dată de Silviu Purcărete, să trăiesc 15 zile de fascinantă muncă! Întreaga echipă - regizorul, scenograful, compozitorul - au lăsat brazde adînci, urme importante în istoria acestui teatru.

- Nottingham-ul este și un centru universitar. Tinerii vin la teatru?

- Este foarte interesantă relația pe care știe să și-o întrețină acolo teatrul cu publicul tînr. În incinta teatrului există un serviciu care se cheamă "Serviciul relații ale teatrului cu publicul". Încă din momentul în care are loc prima lectură, la începutul lucrului unui spectacol, cel care patronează acest serviciu se așază în preajma regizorului și ascultă și-și notează tot ce spune el sau actorii. După patru zile, printr-o scrisoare, îi invită pe actori să-și expună în minimum 130 de cuvinte gîndurile despre personaj. Adu-nă material, îl tipărește într-o broșură pe care o distribuie apoi în toate școlile și universitățile din oraș. După ce spectacolul a avut loc, de patru sau de cinci ori pe săptămînă se organizează un fel de work-shopuri, mai degrabă niște întîlniri între actori și publicul tînr. Zece minute sînt discuții despre personaj, zece minute despre o anumită situație, treize-

ci de minute exemplificări din teatru și zece minute concluzii. Acest lucru este întreținut cu rigoare trei sau patru săptămîni, atîta timp cît se joacă spectacolul. Studiind broșura și văzînd reprezentațiile, ei remarcă și marchează, dacă e cazul, distanța între intențiile așternute pe hîrtie și realitatea de pe scenă. Este un dialog foarte interesant.

- Cum plasați acest rol, "Caliban", și unde, în șirul celorlalte, excepționale, pe care le-ați făcut sub bagheta lui Silviu Purcărete?

- Am jucat în șase spectacole realizate de Silviu Purcărete. Caliban e ceva special, ceva care nu seamănă cu nimic. Afectiv, toate rolurile mele din "Piticul din grădina de vară", "Ubu Rex", "Titus Andronicus", "Decameron" și acum "Furtuna", toate spectacole ale domnului Purcărete, sînt copiii mei. Și-i iubesc enorm. Dar Caliban, totuși, stă în fruntea frunții. Este pentru mine rezultatul unei experiențe fabuloase. Faptul că rostesc textul într-o limbă pe care nu o cunoșteam a fost greu dar și interesant. De fapt, este o limbă pe care chiar Caliban o învață. Prospero îi spune "te-am învățat să articulezi că nu știi decît să scoți niște sunete. Faptul că jucam într-un teatru englez, care poate fi școală de teatru în domeniul rostirii, al grijii pentru cuvînt, pentru text, a fost o lecție complexă. În galeria personajelor mele făcute cu Silviu Purcărete, eu zic că acest Caliban stă ca o piatră unghiulară deasupra unei construcții. Toate alcătuiesc un fel de piramidă, iar Caliban le unește pe toate și construcția asta nu se poate prăbuși.

Purcărete ne-a spus mereu, aici, la Craiova, că sîntem și dumnezei și demoni. A ținut mereu simțul realității în echilibru. Iată că și colaborarea cu marele Purcărete se apropie de sfîrșit. Franța l-a chemat, Anglia abia așteaptă, marile festivaluri umblă cu gura arsă după spectacolele sale. De ce? Pentru că sub atingerea lui Purcărete, lucrurile capătă magie, sînt cuprinse de vrajă, se însuflețesc. În "Furtuna" de la Nottingham scena este ca un instrument cosmic care vibrează printr-o sută de corzi. O insulă de sîdef pe care vibrează vioară, violoncele, harpa iudaică, Arieli și manechine în costume de la 1800 și ceva care dau senzația că totul e cuprins de sunete, de muzică. Scenele se petrec în mijlocul celor peste o sută de corzi, niște liane sonore care se ridică, se coboară, se răsucesc. Aici Caliban cîntă pe vorbele lui Shakespeare, melodia de la doina noastră, a Mariei Tănase, "Cine iubește și lasă". Și turnanta sîdefată începe să se învîrtă, încet-încet... Lumea izbucnește într-o explozie de aplauze cum nu mi-am imaginat. Starea de vrajă se instalează încă de la început. Spectacolul debutează cu o furtună care are loc în sala fără spectatori, iar ei o percep din afară. Cînd deschid ușile și intră, pătrund exact în atmosfera de după furtună, într-o liniște devastatoare și misterioasă.

Pentru mine, așa cum am mai spus, s-a petrecut o minune. Îmi mulțumesc lui Purcărete și îi mulțumesc lui Dumnezeu. Poate ordinea ar trebui să fie inversă, să-i mulțumesc lui Dumnezeu că pe Aeroportul Charles de Gaulle din Paris, EL, marele Purcărete, s-a îndreptat spre mine cu mersul lui inconfundabil, agale, ca să-mi spună "Veți juca Caliban în «Furtuna», la Nottingham". "În engleză?" "Da, în engleză"...

Marina Constantinescu

Camille Pissarro: impresionist inovator

RECENTA expoziție Camille Pissarro (cu titlul de mai sus) de la *Jewish Museum* din New York - una dintre cele mai cuprinzătoare retrospectivă dedicate vreodată artistului - mi-a prilejuit, pe lângă încântarea cu care am admirat cele aproape o sută de lucrări, întâlnirea cu un autoportret puțin obișnuit. Tabloul - aproape academic - înfățișează un bătrîn gânditor, cu barbă lungă și încăruntită, privind, ai spune, de la o fereastră, plasată, undeva, la etaj, peisajul 4ulbure al unui bulevard parizian. E înconjurat de tablouri. Lucrarea e datată 1903, puțină vreme înaintea morții artistului, la 73 de ani, și e, mai degrabă, în contrasens cu ceea ce se știe, în general, despre Pissarro: spirit rebel, scrutător, experimentalist, extrem de evanescent, cu pronunțate idei anarhiste... De unde, așadar, tendința de a lăsa posterității imaginea unui *înțelept*, aproape detașat de cele lumești?

Străbătînd expoziția, în lung și-n lat, de mai multe ori, am ajuns să înțeleg mesajul pictorului, și re-privind, într-o altă zi, autoportretul, m-am împăcat cu noua imagine a rebelului înțelept (sau înțelepțit?).

În fond, analizînd întreaga viață și pictură a lui Pissarro - iar expoziția de la *Jewish Museum* îngăduie cu prisosință acest rar privilegiu, ilustrînd toate etapele de creație ale artistului și adăugînd opere propriu-zise o serie de portrete ale membrilor familiei lui - constatăm o permanentă tendință de identificare activă, fără intermediar, a pictorului cu marile probleme ce îl frămîntă. Aici ar putea începe acea înțelepciune pe care autoportretul de bătrînețe o sugerează: Pissarro n-a vrut să treacă pe lângă nici una din turbulențele și tribulațiile artistice și ideologice ale ultimului sfert de veac XIX, fără să-și *asume* în mod deliberat o poziție, fie ea și incomodă (e binecunoscută atitudinea lui în celebra "Affaire Dreyfus", în 1890, cînd, Pissarro, neîmpins de considerente rasiste, dar convins fiind de inocența ofițerului pe nedrept condamnat, îi adresează o scrisoare de felicitare lui Zola, pentru magistratura sa pledoarie, pierzînd pentru totdeauna prietenia lui Degas și Renoir), fără să se *exprime* într-un anume fel, chiar cu

riscul de a fi taxat deopotrivă mimetic, snob, ori din cale-afară de versatil. Probabil că înțelepciunea lui Pissarro va fi fost legată de necesitatea liniștii interioare pe care numai reacția genuină, necircumstanțială față de oameni și evenimente i-o putea cu adevărat conferi.

Se născuse, aproape paradoxal, într-o posesiune a... Danemarcei, insula caraibiană Saint Thomas, scăldată în soare și vară permanentă, ca fiu al unui evreu dintr-o familie portugheză convertită înfi la catolicism, și apoi reîntoarsă la iudaism, Abraham Gabriel Frédéric, și al unei mame, Rachel Manzanapomîé Petit, provenind dintr-o veche familie evreiască franceză. Primele desene aveau să fie inspirate de însoțitorul St. Thomas, dar Camille, după studii medii la Paris, n-avea să rămînă prea multă vreme în acest paradis al Caraibelor. Prietenia cu pictorul danez Fritz Malbye îl poartă pentru doi ani în Venezuela (1852-1854), unde picturile lui încep să semene cu ceea ce mai tîrziu va deveni un stil inconfundabil: preferința pentru peisaj, fie el rural sau citadin, tendința de-a capta efemerul, tușa rapidă, alternînd detaliul cu pasta groasă, lumina cu umbra, și atmosfera aparent "obiectivizată".

Expoziția (care include și cîteva rare piese din perioada "Caracas") pune în-deosebi accentul pe deceniul 1880-1890, și nu fără o anumită intenționalitate.

oarecum polemic: "Punctul a murit!". Ceea ce neo-impresionismul a stîrnit, de fapt, în Pissarro, mi se pare a fi fost curajul opțiunii pentru pînzele mari, în care aproape nu mai există tendința epicului pictural. E ceea ce vedem în magicul "Tărani pe cîmp" (Eragny, 1890) sau în tulburătorul peisaj "Asfințit la Eragny" (1890), unde un cer, parcă replicînd lui Turner, ce se desfășoară peste o aglomerare silvestro-camprestă greu de definit, degajă misterul pur, desprins de orice referință. În fapt, Pissarro, cu imensa curiozitate și tendința de a depăși limitele oricărei "școli", în sensul normativ al termenului, nu făcea altceva decît să integreze unei viziuni totale, lipsite de inevitabilele constrîngerii ale apartenenței la un grup, acele elemente care *conveneau* ideologiei sale de creație. Această ideologie, la rîndul ei, e greu de definit, căci Pissarro, dacă ar

Grădinile Tuilleries, 1900

fi să-i aproximăm înțelepciunea pe care ultimul autoportret o degajă, trebuie căutat în permanenta necesitate de a înțelege mișcările exterioare ale *timpului* pe care l-a trăit și a le adecva unei expresii plastice unice, desfăcute de poncifele vremii și chiar de accentuata invaliditate vizuală care l-a marcat în ultimul deceniu al existenței sale. E perioada cînd, nemaiputînd picta în natură, Pissarro produce inconfundabilele sale pînze citadine, esență a experimentalismului febril îngemănat cu acea singulară abilitate de a *liniști* peisajul (ca în "Grădinile Tuilleries", 1900). Se pare că pictorul, în ultimii săi ani de viață, se muta neconștient, din apartament în apartament, vîinînd, parcă, de la fereastra camerei, unghiul și circumstanța dorită, ca într-un fel incredibil "dictat" pe care îl impunea perspectivei. Rezultatele sînt binecunoscutele "Avenue de l'Opera" (1898), "Le Carroussel" (1899), "Pont Neuf" (1901).

Aceste sumare și diletante observații mi le-a stîrnit minunata retrospectivă Camille Pissarro organizată de *The Jewish Museum* din New York, în care am avut privilegiul de a admira pînze și desene provenind din peste 20 de muzee și colecții din întreaga lume.

Dumitru Radu Popa

Tărani pe cîmp, Eragny, 1890

Kawabata Yasunari

Umbrela

ERA o ploaie de primăvară, care, deși de udat nu te uda, te pătrundea cumva pînă la piele. Cînd a ieșit în grabă și a văzut umbrela băiatului, fata a exclamat: "Vai! Plouă!?"

De fapt, trecînd prin fața magazinului, băiatul deschisese umbrela mai mult ca să se ascundă decît din cauza ploii.

Fără să zică o vorbă a adăpostit-o sub umbrelă. Dar fata n-a încăput decît cu un umăr. Udîndu-se, i-a spus să vină mai aproape deși el însuși nu putea să se apropie mai mult. Fata a băgat toată mîna sub umbrelă și s-a gîndit s-o țină ea de mîner, dar parcă mai degrabă ar fi vrut să fugă.

Cei doi au intrat la fotograf. Tatăl băiatului, care deținea o funcție impor-

tantă, urma să fie mutat cu serviciul undeva departe. Era fotografia de despărțire.

"Vă rog, așezați-vă amîndoi acolo!", le-a spus fotograf, indicîndu-le o canapea, dar el nu a putut să se așeze alături de ea. A trecut în spatele canapelei și, pentru că ar fi vrut să li se unească în vreun fel trupurile, a apucat spătarul canapelei și și-a lăsat ușor, ca din întîmplare, un deget să-i atingă haori-ul*. Prin degetul acela se transmitea vag temperatura corpurilor lor, dar el îi simțea întreaga căldură ca și cum ar fi îmbrășișat-o goală. Cînd o să fie singur și o să se uite la fotografia

* haori - în costumul tradițional japonez, haină lungă care se pune peste kimono.

asta o să-și amintească întotdeauna de trupul ei.

"Ce ziceți de încă una? Așezați-vă unul lîngă celălalt, vă rog, ca s-o facem bust!"

"Părul?", a întreat-o încetîșor. Ea l-a privit scurt, s-a îmbujorat, apoi i-a strălucit în ochi o lumină și, ascultătoare ca un copil, a plecat cu kimonoul foșnind spre camera de machiaj.

Cînd îl văzuse trecînd prin fața magazinului, ieșise imediat și nu mai avusesse timp nici măcar să-și aranjeze părul. De aceea îl avea încilcit de parcă și-ar fi scos o cască de baie și își făcuse permanent probleme din cauza asta. Dar ea era tipul de fată care, rușinîndu-se să se aranjeze în fața unui bărbat, n-a putut nici măcar să schițeze vreun gest că și-ar așeza părul. Atunci băiatul

nu-i spusese nimic, ca să n-o facă să se rușineze.

Cînd a plecat să se machieze, lumina de pe fața ei l-a făcut și pe el să se lumineze. După acest moment de înseninare, cei doi s-au așezat cît se poate de firesc unul lîngă celălalt pe canapea.

Cînd erau pe punctul de a ieși de la fotograf, el și-a căutat umbrela. A aruncat o privire către ea, care ieșise mai înainte și care îl aștepta în față, și a văzut că umbrela lui era la ea. Deabia cînd s-a simțit privită, fata și-a dat seama că ieșise cu umbrela lui. S-a bucurat. Mai înainte de acest gest involuntar, ea nu păruse niciodată că simte că i-ar aparține lui.

Băiatul nu i-a spus să-i dea umbrela. Ea n-a putut să i-o dea. Și totuși, plecînd de la fotograf, spre deosebire de venire, amîndoi s-au maturizat deodată și s-au întors spre casă cu sentimentul că sînt soț și soție. Și toate astea, de la o umbrelă...

(1932)

Traducere din limba japoneză de George Șipoș

„Ultimul suspin al Maurului“

◆ Al patrulea roman al lui Salman Rushdie, după *Copiii miezului nopții*, *Rușinea* și *Versetele satanice*, a apărut de curând în librăriile engleze și e anunțat pentru iarna '96 și în Franța. Se întitulează *Ultimul suspin al Maurului* (după o legendă care spune că Boabdil, ultimul rege al Granadei, învins în 1492 de regii catolici, în momentul în care a trebuit să-și abandoneze regatul, a privit pentru ultima oară Granada și a suspinat adânc). Naratorul, Moraes Zgoiby (poreclă dată lui Boabdil, semnificând în arabă „biet diavol”), pleacă în exil de la Bombay în Spania. De fapt, romanul creează un univers ficțional în care Orientul și Occidentul se întîlnesc. În toate romanele mele - declară Rushdie în „The Times of India” - încerc să vorbesc despre viața privată a indivizilor și să arăt cum viața publică a națiunilor afectează destinele individuale. Cum aș fi putut să scriu despre Bombay-ul anilor '90 fără să fac referiri la trecutul său, la Istorie? (...) Îmi place să am în cărțile mele o vastă tramă a Istoriei și cadrul restrîns al vieții unor oameni. În această carte, una din marile mele plăceri a fost să pun în scenă un mit al Europei musulmane, cel al ultimului suspin al Maurului, și să mă folosesc de el pentru a povesti destinul unei familii evreiești și crești-

ne”. Critica engleză e încântată de verva satirică, jocurile de cuvinte și artificiile de idei ale cărții. „Am vrut ca această carte să fie construită din suprapuneri. O lume are o altă și adevărul e disimulat în spatele altor subiecte. Am vrut ca suprafața să fie scilpitoare, veselă, foarte atractivă, iar dedesupt să-și facă loc încetul cu încetul o temă mai gravă, mai sumbră, a destinului Indiei”. Cărții i se prevede un mare succes

internațional nu doar din cauza faimei nedorite a autorului, ci și calității sale literare. Semnalăm cu această ocazie și faptul că mai mulți scriitori marcanți, între care Günter Grass și Taslima Nasreen, i-au cerut președintelui german Roman Herzog să nu îi înmîneze prestigiosul Premiul al Păcii orientalistei Annemarie Schimmel, care s-a manifestat ostil față de Rushdie. În imagine - scriitorul văzut de norvegianul Hagen.

Erou autentic

◆ Regimul comunist făcuse din Julius Fucik (1903-1943) un adevărat sfînt martir. Ca reacție, unii disidenți cehi au pus la îndoială autenticitatea celebrei sale scrieri din închisorile hitleriste - explică „Lidové Noviny”. Acum, *Reportaj cu ștreangul de gît* a făcut obiectul unei ediții critice apărute la Ed. Torst din Praga, autenticitatea cărții fiind confirmată de un colectiv de istorici independenți.

„Noaptea vitregă“

◆ Hilde, eroina romanului *Noaptea vitregă* de Enzo Siciliano (în imagine), trăiește la Berlin, în anii '30, înainte de a ajunge în Italia fascistă. Căsătorită de trei ori, întâi, din răzbunare, cu amantul mamei sale, apoi cu un sensibil neamț, Klaus, ce se va sinucide pentru a scăpa de naziști și a treia oară cu un arhitect italian, evreica Hilde va fi victima ce analizează cu o luciditate terorizată ororile unei perioade istorice negre, un fel de ghid straniu care povestește ceea ce noile generații cred că știu despre acel timp, făcîndu-ne să ne simțim ca și cum noi înșine am fi trăit fascismul și războiul.

Sesiune științifică la Institutul Român din Freiburg

CA ȘI în anii precedenți, Institutul și Biblioteca română din Freiburg-im-Briesgau, însemnată vatră de cultură din afara hotarelor țării, a avut și în toamna aceasta, între 6 și 8 octombrie, o sesiune științifică, precedată de o consfătuire administrativă. Oaspeții au fost întîmpinați de doamnele Irina Nasta și Rodica Moșinski, care, împreună cu directorul Iancu Bidian, mențin, cu aleasă generozitate, în activitate, acest centru cultural.

Adunarea generală ordinară pentru intervalul 1 octombrie 1994-1 octombrie 1995 a fost deschisă de președintele comitetului de conducere, istoricul Matei Cazacu, după care, Iancu Bidian a menționat veniturile modeste obținute pentru supraviețuirea Institutului, prezentînd totodată amplul program de activitate, colaborările cu mediile universitare, precum și inițierea unor noi teme de cercetare.

Prima parte a Sesiunii științifice din 7 octombrie a fost consacrată emisiunilor radiofonice românești din lumea liberă.

Istoricul Mihai Sturdza a arătat, în comunicarea sa „Sursele «Europei Libere»”, că postul de radio „Europa Liberă” - o instituție multinațională, condusă de o administrație americană - a fost cel mai cunoscut instrument de luptă împotriva comunismului.

Prin dizolvarea Institutului de cercetări și mutarea postului de radio la Praga s-au produs pierderi din arhiva excepțională a acestora, ceea ce va îngreuna considerabil orice efort de reconstituire a istoriei exilului românesc. Ultimul director al „Europei Libere”, Nicolae Stroescu-Stînișoară, a vorbit despre „Codul profesional al «Europei Libere» în contextul Departamentului românesc”. El a arătat că „Europa Liberă” a parcurs o lungă perioadă în care s-a înțeles pe sine ca un înlocuitor al presei vorbite, libere, încă imposibilă în țările către care emitea, pentru ca, odată cu prăbușirea cortinei de fier, să atingă etapa în care să poată deveni un post de radio alternativ și, treptat, partener potențial sau real al presei eliberate în țările de origine, în lupta și greul proces al tranziției.

Evocînd activitatea postului de radio „Deutsche Welle” în limba română, în comunicarea „De la conformism la obiectivitate”, istoricul George Carpat Focke a retrasat în linia generală evoluția emisiunilor în limba română ale postului de radio german pentru străinătate, de la înființarea redacției în 1963, pînă în prezent. În anii războiului rece și apoi ai „destinderii” a avut loc un proces de profesionalizare a activității redacției, în urma căruia emisiunile în limba română au dobîndit un prestigiu crescînd, reușind să joace rolul binecunoscut și deloc neglijabil în opera de informare judicioasă a publicului din Europa de Est și de amplificare a protestului antitotalitar. Structurile rigide au fost fie neutralizate, fie liberalizate treptat, pînă cînd autonomia externă s-a putut reflecta simetric în actuala autonomie internă.

Tot în legătură cu activitatea emisiunilor radiofonice românești din lumea liberă, istoricul Matei Cazacu a înfățișat, în expunerea sa „18 ani de colaborare la diferite posturi de radio străine în limba română”, măsurile represive ale organelor de ordine comunistă împotriva celor care ascultau în țară „Europa Liberă” și eforturile Securității de a reduce la tăcere acest post de radio. Matei Cazacu a evocat cenaclul de la o cafenea din Paris, unde Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Alain Paruit, Sanda Stolojan continuau într-un fel tradiția „Sburătorului” lui E. Lovinescu.

În partea a doua a Sesiunii științifice, directorul Institutului, Iancu Bidian, a evocat pe Aureliu Răuță, una din personalitățile cele mai importante ale exilului românesc, de a cărui generozitate s-a bucurat și Institutul din Freiburg. Ca prieten și martor mereu prezent al înfăptuirilor lui Aureliu Răuță, profesorul Radu Enescu a evocat, la rîndul său, spiritul de dăruire și patriotismul care l-a animat toată viața pe cel care i-a fost atât de apropiat, amintindu-și de modul în care a inițiat și a susținut o serie de acțiuni legate nu numai de destinul său personal ci și de acela al comunității românești.

În continuarea prezentării personalității lui Aureliu Răuță, „luminosă conștiință a exilului românesc”, Pavel Chihaia a vorbit despre lupta acestuia pentru prestigiul țării și impunerea valorilor românești, realizînd el însuși lucrări de o aleasă înută. Decenii întregi a combătut aserțiunile unor intelectuali prosovietici din România, denunșînd opinii publice occidentale deformările și clișeele partinice ale acestora. A întemeiat în 1949 Asociația Hispano-Română din Salamanca, în a cărei editură a tipărit și lucrarea proprie, de mare utilitate pentru lumea hispanică, *Gramatica Rumana*, precum și un dicționar spaniol-român, iar în editura Fundației Culturale Române din Madrid, de asemenea o realizare a sa, a editat traducerea în germană și italiană a poeziilor lui Eminescu, precum și o serie de cărți ale unor scriitori din exil. Simposionul din 1994, de la Paris, „Exilul românesc: identitate și conștiință istorică” a fost o ultimă nobilă realizare a lui Aureliu Răuță.

Vorbînd despre Emil Cioran în comunicarea „Bewusstsein als Verhängnis” (Conștiința ca fatalitate), Richard Reschika a insistat asupra gîndirii paradoxale a lui Cioran, în apropiere de o teologie negativă care se auto-refuză fără a se putea anihila, și sub semnul unei lucidități care se transfigurează în joc poetic. După Richard Reschika nu se poate nega tentativa unui hybris politic în *Schimbară la față a României*, dar el consideră că și totalul eșec al acestei cochetării cu istoria nu a făcut decît să întărească sentimentul neantului care, împreună cu exercițiul refuzării oricărui fel al gîndirii, a creat un mod de inocență premistică. Tardiv descoperită în Germania, opera lui Emil Cioran capătă în considerația criticii post-moderne, referitor la crezul progresului și a utopiei, o nouă apreciere.

În continuarea evocării personalității lui Emil Cioran, Nicolae Florescu, redactor șef al *Jurnalului literar* din București, a atras atenția asupra lipsei de sens a oricărei tentative de exegeză politică asupra itinerarului poetic și existențialist cioranian. Este vorba de o operă care, fără întrerupere și fără excepție, ni se oferă ca expresie a bravării istoriei, a provocării ei deliberate, a variațiunilor simțirii lui Emil Cioran de-a lungul istoriei trăite, care nu este niciodată acceptată.

În încheierea simposionului, Dr. Mihai Neagu, vorbind despre „Dr. Petre Vălimăreanu și revista sa *Vatra*”, a analizat programul și strategiile acestei reviste a exilului (apărută vreme de 44 de ani, între 1951 și 1995), și a evidențiat contribuția lui Petre Vălimăreanu, care și-a propus menținerea conștiinței naționale a românilor din țară și din exil, precum și a celor din Basarabia, Bucovina, Ungaria și Jugoslavia (Valea Timocului).

Pavel Chihaia

în fiecare zi, de luni până vineri, puteți audia la Radio Total, între orele 22.00-24.00

TALK-SHOW-uri LIVE

FM 94,2 MHz

RADIO TOTAL

637.37.90; 637.56.45

Luni: Război și pace	◆ Mihai Tatulici
Marti: Câinele de pază	◆ Cornel Nistorescu
Miercuri: Punct și virgulă	◆ Carmen Bendovski
Joi: Fiți întreprinzători	◆ Teme economice
Vineri: Taxiul de noapte	◆ N.C. Munteanu

Revista revistelor

La aniversare

Primele pagini din numărul 10 al revistei *ORIZONT* sînt consacrate lui Livius Ciocârlie. Sau, cum scrie pe coperta revistei: "LIVIUȘ CIOCÂRLIE omagiat de prietenii săi Nicolae Manolescu, Lucian Raicu, Mircea Zăciu, Viorel Marineasa, Daniel Vighi,

Vasile Popovici, Smaranda Vultur. Cu regretul că spațiul acestei rubrici nu ne îngăduie să cităm în întregime aceste admirabile portrete făcute unuia dintre cei mai importanți scriitori pe care îi are literatura română de azi, cităm câte un fragment din fiecare. Am ales acele fragmente în care e portretizat omul Livius Ciocârlie, cu plăcerea de a constata că scriitorii din generații diferite și cu condeiul neierțător față de scăderi, scriu cu egală admirație despre opera și despre omul Livius Ciocârlie. Lucru destul de rar la noi, omul Livius Ciocârlie se află la aceeași altitudine cu opera sa. "Nu știu prea bine (nu vreau să știu) cu ce ocazie scriu aceste rânduri. Habar n-am cîți ani împlinesc Livius Ciocârlie. Oricum, el e un bărbat fără vîrstă, matur din prima tinerețe, tînăr la maturitate și cu un aer de distincție pe care i-l dă marea inteligență. Aparent egal cu sine, e în fond un chinuit, un sfîșiat. Nu iubește confesiunile. Cînd le face totuși pare a vorbi despre

altul. În jurnale, ca și în viață. Cred că-i sînt prieten de vreo douăzeci de ani, dar nimic din ce știu despre el nu știu de la el. Timid, discret, încearcă să nu supere pe nimeni. Din fericire, reușește să supere pe mulți de fiecare dată cînd, rar, e drept, scoate condeiul din teacă. Un articol (unul singur!) publicat în *România literară*, în 1990, l-a situat pe Livius Ciocârlie printre cei mai lucizi analiști politici de după revoluție. (Știa bine fosta oficialitate că profesorul de literatură franceză de la Timișoara e un om redutabil, cînd, prin gura șefului cadrelor din Ministerul Învățămîntului, mă suna, în iarna lui 1988, să-mi verific anturajul și-l numea pe Livius Ciocârlie printre «indivizii dubioși» de care eram înconjurat!»). (Nicolae Manolescu)

◆ "Livius Ciocârlie este nescorțos la un grad inimaginabil atît în viață cît și în scriere. E de presupus că asta îl costă scump și nu-i face existența ușoară. Dar îl scutește de un efort în care alții investesc enorm, efortul de a părea, regie, strategie, actorie etc., atît de considerabil acest efort, încît nu le mai rămîne parcă energie pentru altceva, adică pentru Esențial; încropesc ei ceva în grabă, ca să nu zici că le lipsește (acest biet Esențial) chiar cu totul, știu ei să facă rost de ceva care-i seamănă - fie și în pripă, în ultimul moment. O altă explicație (a autenticității lui Livius Ciocârlie, n. Cronicar) ar fi o anumită oboseală existențială pe care are bunul gust de a nu și-o ascunde, de a o lăsa la vedere, de a face din ea extraordinar text (...) În fine, altă explicație - se lasă încercat pînă la tristețe și uneori pînă la disperare, de senzația golului din toate și din el însuși, de sentimentul inconsistentei. Scrie ca pentru a-și dovedi că lumea există și că lucrurile nu sînt, pînă la urmă, fără rost, fără pondere, fără necesitate. În direcția asta, atinge - ce să mai vorbim - cote înalte, de mare scriitor și nu numai român" (Lucian Raicu)

◆ "...nici un scriitor important nu mai poate împlini o vîrstă anume fără să i se deschidă capota creației cum ai deschide capota unui Rolls Royce" (Marcel Tolcea) ◆ "Se miră studenții dacă le povestesc despre serile de cinematecă de la Casa Studenților, făcute prin mijlocirea Bibliotecii Franceze, cu dl. Ciocârlie prefașind filme de Vigo și de Cocteau și, pentru că nu erau titrate, apucîndu-se să le traducă la microfon, după o prealabilă vizionare, pentru uzul celor din sală!" (Viorel Marineasa) ◆ "Peste cîteva luni, Livius Ciocârlie și alți buni prieteni timișoreni erau în stradă, fenomenul europeanului oraș, orgoliosului oraș se produsese irepresibil. Aș fi dorit mai tîrziu pentru Livius Ciocârlie (și alții ca el) deplina lor afirmare în «tînăra democrație» post decembristă. Oamenii ca el ar fi putut înfăptui realmente în cultură și în învățămînt tot ceea ce improvizații și travestiții momentului nu fac decît să strice sau să ne readucă la disperare" (Mircea Zăciu) ◆ "Neîmpăcat cu lumea și cu rosturile ei - și poate nici împăcat cu sine însuși - el nu va porni un război radical cu ea, în măsura în care discreția și civilitatea i se vor părea oricînd mai importante decît atitudinea agresivă și spectacolul vanităților în care de obicei eșuează la noi dezbaterile de principii și lupta pentru adevăr" (Smaranda Vultur) ◆ "Scrisul este paradisul său, un fel de fericire la care nu poate renunța, un egoism culpabil față de altruismul altora, care au luat istoria de guler și se agită prin mitinguri și întruniri politice. «Acasă, oamenii se zbat. Eu scriu literatură și mă plimb într-un parc în care frunzele nu îngălbenesc și nu cad.» Numai că scriind și gîndind așa, Livius Ciocârlie este cît se poate de prezent în chiar mijlocul acestor vîltori nedife-

Bureții șomajului

DE CÎND s-au înăspri condițiile de imigrare în țările bogate, adică de cînd trebuie să dovedești că poți fi de folos în țara în care vrei să ajungi și că ai și ceva parale, o mică avere în banii noștri, românii care vor să plece și izbutesc sînt privilegiați cu un respect aparte.

În lumea obișnuită, cine pleacă azi din România e privit cu invidie, ca vecinul care-și cumpără o mașină scumpă. Plecarea acestor persoane nu mai e luată drept o săritură în necunoscut, mai mult sau mai puțin imprudentă, ci o acțiune îndelung chibzuită.

O familie pe care o cunosc se pregătește să plece în Canada. Părinții, cu alte griji, își timit fata la școală să-și ia o copie după foaia matricolă. Fata, la cei 13 ani împliniți ai ei, premiantă, se duce la directorul școlii cu cererea în mînă. Începe să se scuze. Părinții ei au hotărît... Ea n-ar vrea să plece... Îi place aici la școală. Directorul îi dă dreptate. E păcat să plece de la o școală bună. În altă parte, chiar și pentru o elevă premiantă ca ea va fi greu la început. Nu ne putem opune hotărîrii părinților, dar poate că vei reuși să-i convingi că e mai bine să rămîi aici. Înainte de a-și pune apostila pe cerere o citește. "De ce nu spui, domnișoară, că vrei să pleci în Canada? Părinții dumitale vor să-ți asigure un viitor și dumneata mai stai pe gînduri?" O invită în cancelaria profesorilor și le-o prezintă în calitate de viitoare emigrantă propriilor ei profesori. Toți o felicitează. Cîțiva o roagă să afle de la părinții ei în ce condiții pot obține și ei niște formulare de emigrare și cum să le completeze. Părinții fetei mi-au povestit că în ziua următoare au dus-o la școală cu sila. Premianta nu mai voia să calce acolo. Acum chiulește de la ore, răspunde obraznic și-și întărită colegii împotriva profesorilor.

Cînd a început greva studenților la împlinirea asta m-am gîndit. După imensa bătaie de joc a universităților particulare care au funcționat ani în șir fără să le întrebe nimeni ce pregătesc

și care au fost luate la refec la spartul tîrgului, adică atunci cînd urmau să emită diplome de absolvire, studenții statului s-au trezit tratați la fel ca și colegii lor de la facultățile particulare. Asta după apariția Legii învățămîntului care spune clar că la noi învățămîntul e gratuit. În practică, el nu e chiar așa de gratuit, dar trecînd asta cu vederea, ultimele idei ale Ministerului Învățămîntului sînt de un cinism egal numai cu mediocritatea acestei legi. În spatele lor se află însă un mecanism revoltător. Universitățile particulare au fost lăsate să funcționeze nestingerite cît timp au fost bune ca să înghită tinerii care altfel ar fi trebuit să-și caute de lucru. De-abia cînd ele ar fi trebuit să emită diplomele primilor absolvenți a apărut și Comisia de Acreditare Academică. Cînd se știe că la noi nici facultățile de stat nu stau grozav la toate capitolele, Comisia a început să dea binecuvîntări peste binecuvîntări, după ce ameninșase că va tăia în carne vie. Pe partea lor, facultățile de stat, cu bursele pe care le dau aproape că-i obligă pe studenți să muncească în perioada studiilor. De unde frecvență slabă la cursuri, examene amîinate și repetenții. Ideea de pornire pe care stă învățămîntul superior din România e ca el să mascheze șomajul tinerilor, nu să pregătească elita de mîine. Numai cine nu vrea nu e azi student în țara noastră. Facultățile au devenit bureții șomajului. Într-un învățămînt superior care selecționează și protejează elita ar trebui ca mai întîi să fie înlăturați din facultăți profesorii care percep taxe personale, apoi să fie trimiși la plimbare profesorii importatori. În sfîrșit, să se instituie un sistem de taxe și burse care să susțină valorile, să-i ajute pe studenții silitori și să-i oblige la plată pe cei care nu vor decît să aibă o diplomă. În forma ei de acum, Legea învățămîntului nu le ajută nici studenților și nici Școlii din România.

Cristian Teodorescu

rențiate ale realității" (Daniel Vighi) ◆ "În sala ultimei probe, un oral, examina dl. Ciocârlie. Eram atît de exaltat de gîndul că nu pot rata intrarea, încît pur și simplu, printr-o festă inexplicabilă a întîmplării, am văzut altceva pe biletul de examen decît scria acolo. Cu mîna lui dl. Ciocârlie a scris nota 2 (doi) și împreună cu doamna de alături au adunat un zece și încă unul pentru primele două subiecte, astfel că adunînd și împărțind a ieșit o medie ce mă dădea mai degrabă căzut. Dacă totuși am intrat, lucrul se datorește norocului celui mai chior. Fără să urmăresc înadins aceasta și fără vină, cel ce avea să cîntărească atît în viața mea intelectuală a fluturat o secure deasupra capului adolescentului cu prea puține șanse, ce eram. De atunci, tot fără vină și fără măcar s-o știe, a mai fluturat încă vreo cîteva." (Vasile Popovici). Această imagine, de fluturător al unor securi nevăzute trebuie că l-a amuzat pe atît de pașnicul profesor Livius Ciocârlie, ca metaforă a exigenței sale recunoscute și prețuite de studenții timișoreni.

Iertatul de amendă

Trimis în delegație de Consiliul European, să asiste la desfășurarea alegerilor din Croația, Adrian Păunescu nici n-a trecut bine granița și a făcut una dintre piruetele sale de opinie. Trecînd printr-o criză de spirit critic față de realitatea de acasă, patriotul de la Bîrca scrie cu amărăciune că W.C.-urile oricărei benzinării din Ungaria sînt mai curate decît acelea de la aeroportul Otopeni. Comparația e prostească. Bunele impresii din Ungaria de azi ale senatorului care nu cu mult timp în urmă nu mai știa cum să probezească aceeași țară au cu siguranță un mic skepsis: Ungaria s-a luminat de cînd are în frunte un guvern socialist. De

unde concluzia implicită că dacă în România ar veni PSM-ul la putere, WC-urile de la Otopeni le-ar bate pe acelea ale benzinărilor de peste Tisa. Același Adrian Păunescu trage o concluzie alături cu logica, lăudîndu-i pe polițiștii din Croația. Aceștia l-au prins pe senator depășind viteza legală. L-au dus la secție, iar cînd au aflat că face parte din delegația Consiliului European, nu l-au amendat cum ar fi trebuit, ci "au înțeles" că reprezentanții sus-zisului Consiliu nu se încercă ei cu respectarea vitezei legale din țările în care calcă. Nu știu cum se socotește Consiliul European cu reprezentanții săi, care ar trebui să fie modele de respectarea legilor în țările unde sînt trimiși ca observatori. Fiindcă acești reprezentanți nu sînt trimiși în haiducie, cum își închipuie Adrian Păunescu, ci pentru a verifica tocmai cum se respectă legile în țările observate. Noi remarcăm cu neplăcere că senatorul român Adrian Păunescu și-a bătut joc de legislația rutieră din Croația. Iar atunci cînd poliția locală i-a atras atenția că nesocotește legile țării în care a fost oaspete, el a răspuns că delegații Consiliului European sînt învățați să se uite la acul kilometrajului. Polițiștii croați, politicoși, l-au lăsat în plata Domnului pe Adrian Păunescu, ceea ce pe senatorul pesemist l-a făcut să elogieze spiritul tolerant al Croației. Nu-j prima oară cînd Adrian Păunescu își închipuie că legea trebuie aplicată diferențiat: pentru el într-un fel, iar pentru muritorii de rînd în altul. Ce i-a plăcut lui în Croația e că poliția nu i-a aplicat legea. Or, dacă ar fi avut un minim respect pentru ideea de lege, Păunescu ar fi trebuit să-i încondeieze pe polițiștii croați că l-au iertat de amendă, nu să-i laude.

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42.
(foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente: 3 luni - 6.500 lei; 6 luni - 13.000 lei; 1 an - 26.000 lei; ISSN 1220-6318

Tipar: grupul drogo print
TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
sector 5 - București; tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

16 pag. - 500 lei